

RYHMÄTOIMINNAN MERKITYS OULUN TUOMIOKIRKKO-
SEURAKUNNAN SILMUKKA-RYHMÄN OSALLISTUJILLE

Riina Antinoja

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon

diakoniatyöntekijän virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Antinoja, Riina. Ryhmätoiminnan merkitys Oulun tuomiokirkkoseurakunnan Silmukka-ryhmän osallistujille. Kevät 2016, 66 s., 6 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + kirkon diakoniatyöntekijän virkakelpoisuus.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää seurakunnan avoimen ryhmätoiminnan merkityksiä ryhmän osallistujille. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena Oulun tuomiokirkkoseurakunnan Silmukka-ryhmässä. Ryhmä on aikuisille suunnattu avoin käsityöryhmä, jossa tehdään käsitöitä vapaaehtoisvoimin lähetystyön hyväksi.

Tutkimuksen aineisto koostui Silmukka-ryhmän osallistujien haastatteluista. Tutkimusmenetelmänä käytettiin henkilökohtaista teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Saatujen tulosten mukaan Silmukka-ryhmä tukee yhteisöön kuulumista ja sosiaalista kanssakäymistä. Auttamista seurakunnan lähetystyön hyväksi pidettiin tärkeänä. Hengellisyydellä oli osalle kävijöistä suuri merkitys ryhmässä. Tutkimuksessa on pyritty ymmärtämään tutkittavia heidän omista näkökulmistaan. Tuloksia voidaan hyödyntää vapaasti toiminnan jatkokehittäelyssä sekä vastaavanlaisen toiminnan suunnittelussa sosiaali- ja kirkonaloilla.

ASIASANAT: ryhmätoiminta, osallisuus, hengellisyys, vapaaehtoistyö, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Antinoja, Riina. The meaning of group activities for the participants of the Silmukka group in Oulu Evangelical-Lutheran Church. 66 pages, 6 appendices. Language: Finnish. Oulu, Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the thesis was to describe the meaning of the open group activities for the parish members. The thesis was made as a qualitative research which was produced in Silmukka Group of Oulu Evangelical-Lutheran Church. The Silmukka group is an open group for volunteers who want to make handicraft items for the mission.

The material was collected by interviews from the participants of the group. The research method was personal theme interview. The material was analyzed through the inductive content analysis. According to the results, Silmukka Group supports community membership and social interaction. They considered that helping in the missionary work was important. Spirituality was a very important thing for some participants of the group. The aim of the thesis was to describe the perspective of participants. The results can be used in further development for the group activities and in planning of similar kinds of activities in social services and in parishes.

KEY WORDS: group activities, inclusion, spirituality, voluntary work, qualitative research

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	6
2 RYHMÄTOIMINNAN ULOTTUVUUDET.....	8
2.1 Osallisuus	8
2.2 Yhteisöllisyys	11
2.3 Vertaistuki ja vapaaehtoistoiminta	13
2.4 Hengellisyys ja sielunhoito	15
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
3.1 Toimintaympäristö.....	19
3.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	23
3.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	24
3.4 Metodologiset lähtökohdat.....	25
3.5 Aineiston hankinta.....	26
3.6 Aineiston analyysi	30
4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	35
5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	39
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	41
6.1 Yhteisöön kuuluminen	41
6.2 Auttaminen seurakunnassa	44
6.3 Hengellisyyden merkitys.....	46
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
8 POHDINTA.....	51
LÄHTEET.....	54
LIITTEET.....	60
LIITE 1: Saatekirje osallistujille	60
LIITE 2: Tietoja tutkimukseen osallistumisesta.....	61
LIITE 3: Teemahaastattelun runko.....	62
LIITE 4: Analyysirunko: Yhteisöön kuuluminen.....	64

LIITE 5: Analyysirunko: Auttaminen seurakunnassa	65
LIITE 6: Analyysirunko: Hengellisyyden merkitys	66

1 JOHDANTO

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia ryhmätoiminnan merkitystä aikuisten avoimessa ryhmässä. Tutkimuksen kohteena on Oulun tuomiokirkkoseurakunnan järjestämä Silmukka-käsityöryhmä. Se perustettiin seurakuntalaisten aloitteesta tarjoten vertaistukea ja käsitöidenteko mahdollisuuksia. Tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin. Siinä kuvataan, millaisia merkityksiä toiminnalla on Silmukka-ryhmän osallistujille. Tutkimusta varten haastateltiin ryhmän toimintaan osallistuvia henkilöitä teemahaastattelujen avulla. Tarkoituksena oli tutkia, miksi ryhmätoimintaan osallistutaan ja mitä osallistujat siitä saavat. Lähtökohtana tutkimukselle olivat osallisuuden ja hengellisyyden näkökulmat.

Ryhmätoiminnassa tärkeitä ominaisuuksia ovat ryhmäläisten keskinäinen luottamus ja kunnioitus toisiaan kohtaan. Hyvin toimiva ryhmä antaa tukea kaikille osallistujille. Avoimen ryhmän ilmapiirin tulisi olla avoin ja luonteva siten, että kaikilla olisi hyvä olla. Osallisuus kuuluu olennaisesti ryhmätoimintaan. Tässä opinnäytetyössä osallisuudella tarkoitetaan kuulumista yhteisöön. Osallisuus on kuulumisen ja mukanaolon tunnetta ja toimintaa. Osallisuudella on myönteinen merkitys ihmisten hyvinvointiin. Osallistumalla vapaaehtoisryhmiin ihmiset saavat iloa ja mielihyvää. Nykyajan ihmiset ovat tietoisia sosiaalisten suhteiden merkityksestä hyvinvointiinsa. Vuorovaikutus kuuluu olennaisesti osalliseen ryhmätoimintaan, sillä ryhmä elää vuorovaikutuksen kautta. Vuorovaikutus syntyy kun vastapuolet ilmaisevat ajatuksiaan ja kuuntelevat toisiaan. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 13, 31-33; Kohonen & Tiala 2002, 6.)

Seurakunnan toiminnassa osallisuudella on myös merkittävä rooli. Kirkon linjauksen mukaan yhtenä kirkon strategiana on vahvistaa yhdessä tekemistä, osallisuutta, lähimmäisenrakkautta ja luottamusta. Kirkon vapaaehtois- ja ryhmätoiminnassa pyritään toisten ihmisten kunnioittamiseen ja arvostamiseen. Opinnäytetyön toinen teoreettinen kokonaisuus käsittelee hengellisyyttä. Hengellisyys koostuu uskonnollisista ja psykologisista tekijöistä. Suomen evankelisluterilaisen kirkon mukaan hengellisyys on osa ih-

misyyttä ja sitä harjoitetaan yhdessä muiden kristittyjen kanssa. Ryhmätoiminnassa hengellisyyttä voidaan toteuttaa esimerkiksi hartauksin, keskusteluin, rukouksin ja lauluin. Hengellisyyden tarve tarkoittaa ihmisen syvällistä tarvetta olla yhteydessä Jumalaan ja saada ilon ja rauhan kokemuksia. (Kettunen 2013, 148-149; Mölsä ym. 1985, 25; Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.; Suomen ev.-lut. kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015, 2; Valopaasi 1996, 13.)

Opinnäytetyö on kuvaus avoimen ryhmätoiminnan merkityksellisyydestä osallisuuden ja hengellisyyden näkökulmista. Tutkimuksen tarkoituksena on olla hyödyksi vastaavanlaista toimintaa kehiteltäessä sosiaali- ja kirkonalalla. Aikuisten osallisuutta on tutkittu vähemmän kuin esimerkiksi lasten ja nuorten osalta, joten tutkimusta voi hyödyntää sosiaalialalla. Hengellisyyden tutkimisen myötä tutkimusta voidaan hyödyntää myös kirkonalalla. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää toiminnan jatkosuunnittelussa ja kehittämisessä. Tarkoituksena on lisätä osallisuutta ja hengellisyyttä myös tutkimuskohteissa.

2 RYHMÄTOIMINNAN ULOTTUVUUDET

2.1 Osallisuus

Osallisuus on merkitykseltään laaja eikä siitä ole tehty vielä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Yhteenkuuluvuuden tunne ja osallisuus ovat kuitenkin ihmisen perusedellytyksiä. Osallisuudella tarkoitetaan kuulumista johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan. Siihen liittyy asioihin vaikuttamista ja sitoutumista. Osallisuus on kuulumisen ja mukanaolon tunnetta sekä toimintaa. Osallisuus on mahdollisuutta vaikuttaa ja osallistua omaan elämään liittyviin asioihin sekä luoda omaa kulttuuriaan. Osallisuus on myös vuorovaikutusprosessi, jonka myötä pääsee vaikuttamaan asioihin. Tässä opinnäytetyössä osallisuuden lähtökohdaksi otettiin määritelmä, jossa osallisuus liittyy yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen, joka syntyy ryhmätoiminnan kautta. Kirkko on oman olemuksensa mukaan osallisuuden yhteisö. Seurakunta koostuu jäsenistä, jotka tasavertaisina muodostavat Kristuksen ruumiin. Yhteisössä osallisuus merkitsee henkilön omaehtoista sitoutumista ja vaikuttamista sekä vastuun ottamista. Ihminen tulee ihmiseksi vain vuorovaikutuksen kautta. Yhteisössä toimiminen muovaa ihmisen käsitystä itsestään. Ihmisenä olemisen tarkoittaa pohjimmiltaan suhteessa olemista. (Andersson 2007, 167; Kohonen & Tiala 2002, 6-8; Nurmi & Rantala 2011, 6-7.)

Tomi Kiilakosken (2007, 10) mukaan osallisuudelle on kaksi määritelmää. Ensimmäinen osallisuus on oikeutta omaan identiteettiin ja arvokkuuteen osana perhettä, ryhmää tai yhteisöä. Yhteisön on oltava sellainen, jossa yksilö voi olla omana itsenään ja kuulua johonkin ryhmään. Ihmisenä olemista kuvaa vahva suhde toisiin ihmisiin. Ryhmän turvallisuus on osallisuuden perusedellytys, sillä turvallisessa ryhmässä yksilöiden on helppompaa kertoa mielipiteitään ilman pelkoa. Määritelmässä korostetaan oikeutta omaan identiteettiin ja arvokkuuteen. Identiteettiin kuuluu sekä yksilöllisiä että sosiaalisia puolia. Toinen määritelmä kuvaa osallisuutta vastuun kantamisena ryhmän tai yhteisön toiminnasta. Se on sitoutumista toimintaan yhteisten asioiden puolesta. Kiilakosken mukaan aito osallisuus ei voi perustua pelkästään vapaamatkustamiseen vaan siihen kuuluu

aina myös vastuu toiminnasta. Osallinen ihminen kantaa huolta ja vastuuta ryhmän toiminnasta. Osallisuus edellyttää, että yksilölle annetaan mahdollisuus toimia. Se tarkoittaa vallan ja vastuun jakamista. (Kiilakoski 2007, 10-14; Nurmi & Rantala 2011, 6.)

Osallisuutta voidaan pohtia myös sen vastakohtien kautta. Osattomuus, syrjäytyminen ja välinpitämättömyys ovat elämään liittyviä psyykkisen pahoinvoinnin peruskokemuksia. Osattomuus voi tarkoittaa myös sitä, että yksilö elää sosiaalisen, kulttuurisen tai taloudellisen ympäristön ulkopuolella. Osallisuuden puute näkyy vieraantumisenä, jossa yksilö on kadottanut suhteen itseensä, ympäristöönsä, työhönsä ja yhteiskuntaansa. Ihminen ei tällöin elä omien arvojensa mukaista elämää vaan kokee tarkoituksettomuutta. Osattomuus, syrjäytyminen ja välinpitämättömyys ovat ihmiselle lamauttavia kokemuksia. Syrjäytymisellä tarkoitetaan yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle jäämistä. Siihen voi liittyä sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä eriarvoisuutta. Syrjäytyminen voi olla joko tahallista tai tahatonta. Syrjäytynyt tuntee itsensä kykenemättömäksi vaikuttaa omaan elämäänsä tai ympäristöönsä. Sirpa Granö (2014, 274-275) kertoo osallisuushankkeesta, jossa osallisuus ympäröivässä yhteisössä on koettu myös syrjäytymisen vastavoimana. Hankkeessa todettiin myös, että ihmisten mahdollisuuksia sosiaalisiin kontakteihin ja osallisuuteen tulee vahvistaa, jotta tunne merkityksellisyydestä ja ympäristöön kuulumisesta säilyy. (Hanhivaara 2006, 32-33; Kiilakoski 2007, 11-12; Nurmi & Rantala 2011, 14.)

Osallistumisella tarkoitetaan eri asiaa kuin osallisuudella. Osallisuus merkitsee ihmisen olotilaa tai kokemusta ja osallistuminen puolestaan aktiivista toimintaa. Osallistuminen ja osallisuus ovat riippuvaisia toisistaan, sillä ilman osallisuutta osallistuminen koetaan merkityksettömäksi. Osallistumiselle on ominaista vapaaehtoisuus ja omakohtainen halu osallistua toimintaan. Se voi olla pitkä- tai lyhytaikaista reagointia jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. Osallistumiseen liittyy ihmisen oma kiinnostus ja sitoutuminen sekä halu vaikuttaa omaa elämää ja yhteisöä koskevaan toimintaan. (Koskiahho 2002, 37; Metteri 2003, 92.)

Seurakunta on hyvä esimerkki osallisuuden toteutumisesta. Seurakuntaa onkin kutsuttu ”osallisuuden yhteisöksi”. Evankelis-luterilaisessa seurakunnassa kristityt kuuluvat maailmanlaajuiseen yhteisöön, jossa jäsenillä on mahdollisuus olla mukana seurakunnan toiminnassa ja kehittämisessä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjauksen (2015, 2) mukaan kirkon yhtenä strategiana on vahvistaa yhdessä tekemistä, osallisuutta, lähimmäisenrakkautta ja luottamusta. Yhdessä eläen ja toisten erilaisuutta arvostaen pyritään tukemaan muun muassa vapaaehtois- ja vertaisryhmätoimintaa. Osallistuminen ja yhdessä tekeminen luovat osallisuuden tunnetta. (Kirkkohallitus 2007; Nylund & Yeung 2005, 69; Thitz 2013.)

Osallisuuteen liittyy läheisesti myös Uudessa testamentissa esiintyvä sana: koinonia. Sanalla kuvataan Raamatussa yhteisöä, yhteyttä, osallisuutta, kumppanuutta ja solidaarisuutta. Koinonia tarkoittaa yhteyttä Kristukseen ja Jumalaan sekä ihmisten välistä yhteyttä. Koinonia sisältää vastavuoroisuuden, jossa ihminen tulee osalliseksi Jumalasta, Jumala ihmisyydestä ja kristityt toinen toisistaan. Diakoniassa koinonialla tarkoitetaan yhteiskunnan tasa-arvoisuutta. Sillä pyritään siihen, että ihmisillä olisi tasa-arvoiset osallistumismahdollisuudet sekä yhteisöissä että yhteiskunnassa. (Huotari 1995, 163; Kantanen 2002, 150.)

Elina Nivala (2008) määrittelee osallisuuden ulottuvuuksia, jotka voidaan soveltaa kuvaamaan seurakunnassa tapahtuvaa osallisuutta. Ne voidaan määritellä erilaisten jäsenyyttä kuvaavien tekijöiden kautta kolmeen eri osaan: annettu, osallistuva ja koettu osallisuus. Annettu osallisuus tarkoittaa oikeutta yhteisön jäsenyyteen. Se antaa yhteisön jäsenelle mahdollisuuden osallistua yhteisön tarjoamiin toimintoihin, mutta siihen kuuluvat myös yhteisön edellyttämät velvollisuudet. Annetun osallisuuden voidaan nähdä kuvaavan kirkkoon kuulumista, jolloin kirkon jäsen voi ottaa yhteisön jäsenyyden ikään kuin ulkoapäin annettuna tai osallistua seurakunnan toimintaan ilman sitoutumista ja kiinteää suhdetta. Sen sijaan osallistuva jäsenyys tarjoaa yhteisön jäsenelle mahdollisuuksia toimia yhteisössä. Siihen sisältyy sosiaalista kanssakäymistä ja yhteisön asioihin vaikuttamista. Yhteisöön osallistuminen synnyttää yhteisöön kuulumisen tunnetta. Osallistuva jäsenyys kuvastaa vahvempaa sitoutumista ja osallistumista seura-

kunnan toimintaan. Osallistuminen riippuu sekä yksilön halusta sekä yhteisön tarjoamista mahdollisuuksista. Osallistuvaan jäsenyyteen tarvitaan sosiaalisia taitoja kuten avoimuutta, aloitteellisuutta ja kiinnostusta. Kolmas osallisuuden muoto on koettu osallisuus, jossa osallisuus rakentuu muodollisen jäsenyyden, toimintaan osallistumisen sekä yhteisöön kiinnittymisen kautta. Kirkon toiminta pyrkii koettuun osallisuuteen, jossa seurakuntalaiset jakavat uskon peruskäsitykset ja tuntevat yhteenkuuluvuutta. Yhteisöön sitoutuminen synnyttää yhteenkuuluvuudentunnetta yhteisön jäsenten keskuudessa. (Nivala 2008.)

2.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys viittaa läheisesti osallisuuteen, sillä osallisuus on ihmisten kykyä toimia yhdessä. Yhteisö on käsitteenä monimerkityksellinen. Sitä käytetään yleisnimityksenä erilaisille ryhmämuodostelmille. Yhteisökäsite viittaa ihmisten väliseen vuorovaikutuksen tapaan, yhteisyyteen ja ihmisten väliseen suhteeseen. Yhteisöjä voi olla erilaisia, mutta tärkeintä niissä on se, että voidaan olla yhdessä, tehdä ja muuttaa asioita. (Haarni 2010, 127; Jokinen & Pohjola 2007, 181; Lehtonen 2001, 49.)

Osallistumisella on myönteinen merkitys ihmisen hyvinvointiin, kertoo Haarni tekevänsä eläkeläisten hyvinvointiin liittyvässä tutkimuksessa. Nykyään eläkeläiset ovat valveutuneita omasta hyvinvoinnistaan ja tietävät terveyden ja hyvinvoinnin merkityksestä elämäänsä. Osallistamalla vapaaehtoisryhmiin eläkeläiset saavat osallisuuden tuomaa iloa ja mielihyvää. Haarnin haastattelemat eläkeläiset näkivät osallistumisen edistävän fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia sekä sosiaalista vuorovaikutusta, jotka koettiin yhdeksi hyvinvoinnin ulottuvuudeksi. Vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa toi elämään sisältöä ja vaihtelua. Eräs tutkimuksessa esille noussut asia oli niin kutsuttujen löyhien sosiaalisten suhteiden ja tuttavuuksien tärkeys. Tuttavuussuhteiden kautta yhdessäolosta ja sosiaalisuudesta voitiin nauttia ilman syvempää sitoutumista. Haarnin mukaan eläkeläisten yhteisöissä on samankaltaisia piirteitä:

Niissä tunnelma on ystävällinen ja vuorovaikutus hyväntahtoista.

Vapaa-ajan ryhmiin ei tulla purkamaan mielipahaa tai pätemään vaan nauttimaan yhdessäolosta.

Vuorovaikutuksessa pyritään harmittomaan ja kohteliaaseen sekä tasavertaiseen vuorovaikutukseen muiden kanssa. Yhteinen tekeminen synnyttää seurallisuutta ja sen myötä yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Haarni 2010, 118-121, 132-134.)

Ihmisen hyvinvointi koostuu monista eri tekijöistä. Haarnin mukaan hyvinvointi voidaan jaotella fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osaan, jotka yhdessä muodostavat hyvinvoinnin kokonaisuuden. Tässä työssä tarkastellaan osallisuutta sosiaalisuuden ja hengellisyyden näkökulmista. (Haarni 2010, 127.)

Silmukkaryhmä on avoin ryhmä, johon voi osallistua, miten usein itse haluaa. Avoimella ryhmällä ei ole selkeää alkua eikä loppua. Ryhmä jatkuu vaikka osallistujat vaihtuisivat. Hyvin toimivan ryhmän ominaisuuksiin kuuluu ryhmäläisten keskinäinen luottamus sekä vuorovaikutus. Ryhmä antaa tukea kaikille osallistujille. Myös ryhmän tavoitteet ovat selkeitä ja kaikkien tiedossa. Hyvin toimivassa ryhmässä osataan kuunnella sekä ilmaista tunteita ja erimielisyyksiä. Siinä kunnioitetaan ihmisen yksilöllisyyttä ja voimavaroja. Avoimen ryhmän ilmapiiri on vapaa ja luonteva, ja ryhmässä kaikilla on hyvä olla. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 13-17.)

Vuorovaikutus kuuluu olennaisesti osalliseen ryhmätoimintaan. Se tarkoittaa kahden tai useamman henkilön kohtaamista. Ryhmässä ihmiset kohtaavat toinen toisiaan yksi kerrallaan, kasvotusten. Kaukkilan ja Lehtosen mukaan ryhmä elää vuorovaikutuksen kautta. Onnistuneessa vuorovaikutuksessa yhdistyvät sanalliset ja sanattomat viestit. Kunnioitus ja tilan antaminen toiselle ihmiselle ovat tärkeitä. Vuorovaikutus syntyy kun vastapuolet ilmaisevat ajatuksiaan, kysyvät, havainnoivat ja kuuntelevat toisiaan. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 31-33.)

2.3 Vertaistuki ja vapaaehtoistoiminta

Erilaisten vertaistukiryhmien määrä on kasvanut Suomessa viimeisten vuosien aikana. Vertaistoiminnan kasvu kertoo, että ihmisillä on tarve jakaa kokemuksiaan ja saada tietoa samankaltaisessa elämäntilanteessa olevilta. Silmukka-ryhmä pyrkii olemaan käsityöryhmän ohella myös vertaistukiryhmä, jossa osallistujat voivat saada tukea toisiltaan eri elämänsä vaiheissa. Vertaisryhmät ovat tärkeitä, koska ne rohkaisevat jäseniään uskomaan itseensä ja omiin kokemuksiinsa enemmän kuin ulkopuoliseen apuun. Vertaistukiryhmien keskeisiä teemoja ovat kokemusten ja tiedon jakaminen ja vaihtaminen. Vertaistukiryhmässä ennestään tuntemattomat henkilöt tapaavat toisiaan kerran viikossa tarkoituksenaan jakaa kokemuksia toistensa kanssa. Vertaistukiryhmissä ihmisten väliset suhteet voivat lähentyä niin paljon, että tapaamisia järjestetään ryhmän ulkopuolellakin. Vertaistukiryhmien ongelmia saattavat olla luottamuksellisuus- ja salassapito-ongelmat, koska kaikille ihmisille ne eivät välttämättä ole selviä asioita. (Nylund 2005, 195, 198-199, 205.)

Seurakunnan järjestämissä ryhmissä toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Sanalla vapaaehtoistoiminta tarkoitetaan toimintaa toisten hyväksi ilman vastapalkkiota. Silmukka-ryhmän osallistujat tekevät erilaisia käsitöitä, joista saatava tuotto menee toisten hyväksi, lähetystyöhön. Vapaaehtoistoiminta onkin usein sidoksissa johonkin organisaatioon, kuten kirkkoon. Ihmisillä on monenlaisia tapoja elää, toimia ja olla arjessa läsnä. Vapaaehtoistoiminta on useille ihmisille luonteva osa arkipäivää ja se tuo hyvän elämän kokemuksia. Vapaaehtoistoiminta voi tarjota pysähdys- ja levähdyspaikan erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille. Lähtökohtana on kiinnostus siihen, mitä vapaaehtoistoiminta antaa tekijöilleen. (Nylund & Yeung 2005, 15; Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2015.)

Seurakunnan vapaaehtoistoimintaan liittyy olennaisesti käsite altruismi. Se tarkoittaa pyytetöntä auttamista toisten ihmisten hyväksi ilman oman edun tavoittelua. Toisten ihmisten hyvinvointi on sen perimmäinen tavoite. Altruismi tarkoittaa ennen kaikkea auttamiseen liittyviä tekoja ja sosiaalista toimintaa, joissa toimija pyrkii tavoitteellisesti

auttamaan toista ilman vastavuoroisuutta. Teologian tohtori Antti Raunion (2000, 47-49) mukaan altruismia kuvataan egoismin vastakohtana. Egoismi puolestaan tarkoittaa henkilön oman edun tavoittelua. Usein vapaaehtoistoiminnassa toimijalla on sekä altruistinen että egoistinen motivaatio, jolloin ihminen pyrkii yhtäaikaisesti sekä toisten ihmisten hyvän että oman hyvän edistämiseen. Kirkon piirissä altruismi on asetettu yhdeksi yhteiskunnan perusmotivaatioksi. (Pessi & Oravasaari 2011, 71-72.)

Raamatusta löytyy myös kohtia, joissa viitataan toimintaan toisten ihmisten hyväksi. Tunnetuimpia näistä ovat Kultainen sääntö (Matt. 7:12) ja Rakkauden kaksoiskäsky (Matt. 22:37-40):

Kaikki minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille.

Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.

Nämä Raamatun kohdat ovat suuntana seurakuntalaisille, heidän toimiessaan vapaaehtoisina. Kristittynä oleminen ei merkitse sitä, että tehdään mitä Jumala tahtoo, vaan myös toimitaan sillä tavalla. Kristillisessä tavassa toimia on Stinissenin (1997, 103) mukaan kaksi tapaa toimia. Ensinnäkin ihminen toimii Jumalan takia, ei itsekeskeisesti. Ihminen voi tehdä suurenmoisia asioita, mutta jos ne tehdään vain loistaakseen itse, ei voida puhua kristillisestä toiminnasta. Toinen tapa toimia on Jumalan kautta. Ihminen ei ole se, joka toimii, vaan kaikki tapahtuu Jumalan kautta, hänen tahtonsa mukaan. Toinen kristillinen ajattelutapa perustuu Jeesuksen toimintaan. Jeesus tuli maan päälle palvelemaan ihmisiä pyyteettömästi rakastaen. Hän ei tullut hakemaan kunniaa tai palkkaa. Samoin kristittyjenkin toivotaan tekevän toinen toisilleen. (Mark. 10:45.)

2.4 Hengellisyys ja sielunhoito

Hengellisyttä kuvataan teologiassa usein spiritualiteetti -käsitteellä. Latinan kielen sana ”spiritus” tarkoittaa henkeä ja viittaa sekä Pyhään Henkeen että ihmisen henkeen. Hengellisyys koostuu uskonnollisista ja psykologisista tekijöistä. Siinä on kyse uskon harjoittamisesta ja uskossa elämisestä. Henkisyys tarkoittaa puolestaan kiinnostusta elämän perustarkoitukseen ja -arvoihin. Suomen evankelis-luterilainen kirkko määrittelee spiritualiteetin ihmisen hengellisytenä ja hengellisenä elämästä, jossa harjoitetaan uskoa yhdessä muiden kristittyjen kanssa. Messuun ja hartaushetkiin osallistuminen, hiljaisuus, mietiskely, yhteys toisiin uskoviin, hengellinen laulaminen, rukoileminen sekä Raamatun lukeminen voivat kuulua osana hengelliseen elämään. Spiritualiteetilla voidaan kuvata myös kristillisen yhteisön tai liikkeen hengellisen elämisen tapaa ja tulkintaa. (Kotila 2003, 13; Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.; Valopaasi 1996, 13.)

Hengellisyys tarkoittaa ihmisen syvällistä tarvetta olla yhteydessä Jumalaan ja saada pyhiä, ilon, rauhan ja turvallisuuden kokemuksia. Kristillisen käsityksen mukaan ihmisen olemuksessa on tarve päästä Jumalan lähelle ja yhteyteen. Samalla Pyhä Henki vaikuttaa synnyttämällä ihmisessä uutta elämää. Raunion (2003) mukaan spiritualiteetti koskettaa myös suhdetta lähimmäiseen. Kun suhde Jumalaan yhdistyy uskon kautta, ihminen alkaa harjoittaa rakkautta myös lähimmäistään kohtaan. Elämän hengellisyys koskettaa näin ollen koko ihmistä ja hänen elämänsä Jumalan yhteydessä sekä toisten ihmisten kanssa. (Kotila 2003, 13-15; Mölsä ym. 1985, 25.)

Luterilaisen kirkon toiminnassa korostetaan ihmisen kokonaisvaltaista kohtaamista. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen koostuu ruumiillisesta, sielullisesta ja hengellisestä puolesta, jotka ovat kietoutuneet yhdeksi kokonaisuudeksi. Ihmisen hyvinvointiin kuuluu tasapaino eri osa-alueiden välillä. Hengelliseen hyvinvointiin liittyy olennaisesti sisäinen rauha ja ilo. Ihmisellä on tarve löytää elämän eheys, jolloin hän tuntee varmuutta elämänsä suunnasta, tavoitteistaan ja toiminnastaan. Uskonto voi antaa ihmiselle päämäärän olemassaololle. Uskonnollinen ihminen kokee olevansa riippuvainen jostakin itseään suuremmasta, Jumalasta. Uskonnollisuus on siis sama kuin ihmisen

jumalasuhte ja kyky palvella Jumalaa ja olla yhteydessä häneen. Ihmiset syntyvät tiettyyn uskontoon, mutta uskonnollisiksi kehitytään elämän myötä. Usein elämän kriisit, sairaudet, läheisten kuolemat herättävät miettimään elämän peruskysymyksiä. Kysymykset koskevat ihmisen koko olemassaoloa, ja niiden taustalla vaikuttaa ihmisen uskontulkinta ja elämännäkemykset. (Hanhirova & Aalto 2009, 13; O'Brien 1992, 124; Valopaasi 1996, 14.)

Ihmisten hengellistä hoitamista kutsutaan sielunhoidoksi. Se tarkoittaa uskonnollisten yhteisöjen piirissä tapahtuvaa ihmisten kohtaamista ja sisäistä hoitamista. Sielunhoidollisessa keskustelussa voidaan käsitellä hengelliseen tilaan liittyviä asioita. Pirjo Hakalan (2002, 237) mukaan sielunhoito on puolestaan kokonaisvaltaista ihmisen auttamista ilman, että kohtaamisen sisältöä rajattaisiin tai määriteltäisiin. Sielunhoidon perusteet lähtevät Raamatusta Jeesuksen toiminnasta. Monet ihmiset etsivät Jeesukselta apua hengellisen elämän kysymyksiin. Jeesus keskittyi ihmisten kuuntelemiseen ja auttamiseen. Tärkeää oli usko ja syntien anteeksiantaminen. Nykyään sielunhoidolliset keskustelut kuuluvat kirkon piirissä olevien työntekijöiden tehtäviin. Sielunhoidollisia keskusteluja voidaan käydä esimerkiksi kirkollisten toimitusten yhteydessä, asiakaskontakteissa, erilaisissa ryhmätoiminnoissa sekä tapahtumissa kuten retriiteissä. Sielunhoidolliset tilanteet voivat tulla täysin suunnittelematta, yllättäen. Luterilaisen uskontulkinnan mukaan kirkon jäsenet kantavat huolta toinen toisistaan ja käyvät sielunhoidollisia keskusteluja keskenään. Kokonaisuudessaan sielunhoitotyön kenttä on hyvin laaja ja siihen kuuluu olennaisesti vaitiolovelvollisuus. (Kiiski 2009, 18-19, 31-33; Kirkon tutkimuskeskus 2012, 173; Kettunen 2013, 16-17; Kotila 2009, 63.)

Seurakunnissa ryhmätoiminta on ollut suosittu kokoontumisen muoto jo alkukirkon ajoista lähtien. Kirkonsisäiset herätysliikkeet ovat hyviä esimerkkejä ryhmätoiminnasta. Nykyään seurakunnissa kokoontuu paljon erilaisia ryhmiä kuten: sururyhmiä, mielen-terveysryhmiä, vanhempi-lapsiryhmiä, käsityöryhmiä ja retriitittejä. Tällaisissa seurakunnan ryhmissä hengellisyys on osa toimintaa ja sen lisäksi ryhmissä voi syntyä erityisiä sielunhoidollisia tilanteita. Ryhmän ohjaaminen vaatii vahvaa ammattitaitoa, koska prosessissa on mukana monia ihmisiä. Ryhmämuotoisessa sielunhoitotilanteessa ihmiset

tukevat ja auttavat toisiaan. Vertaistuen merkitys korostuu kun ryhmässä olevat jakavat saman kokomusmaailmansa. Parhaimmillaan ryhmässä voi syntyä sosiaalisia suhteita, jotka tukevat ihmisten elämässä selvitymistä. Tällöin ihminen oppii muiden ryhmänjäsenten tiedoista ja kokemuksista. Yhdessä kokoontuminen voi auttaa monia ihmisiä samalla kertaa. On tärkeää, että ryhmissä on koulutettu vetäjä, joka ohjaa ryhmäprosessia. (Kiiski 2009, 42-43.)

Seurakunnassa voidaan tarkastella sielunhoitoa yhteisöllisestä näkökulmasta, jolloin kysymys on koko seurakunnasta ihmistä hoitavana yhteisönä. ryhmätoiminnassa voidaan toteuttaa sielunhoitoa eri muodoissa. Yksi niistä on Tor Johan Grevbon (2006) määritelmä seurakunnallisesta sielunhoidosta. Ajatuksena on seurakuntalaisten keskinäinen keskustelu ja huolenpito. Paavo Kettusen (2013, 150-151) mukaan sielunhoitotehtävä kuuluu kaikille seurakuntalaisille, sillä se kuuluu seurakunnan olemukseen ja ilmaisee mitä seurakunta on. Seurakunnallisen sielunhoidon keskeisiä auttamistapoja ovat rippi, Raamattu ja rukous. (Kiiski 2009, 38-39.)

Ryhmän sisällä voi myös syntyä sielunhoitotilanteita pienemmissä ryhmissä tai kahden kesken. Tällaisia sielunhoitotilanteita kutsutaan hengellisiksi eli spirituaalisiksi sielunhoitotilanteiksi. Niiden erityispiirteenä on se, että sielunhoitajalla on autettavaan nähden jonkinlainen auktoriteettiasema, koska hän antaa autettavalle ohjausta ja neuvoja. Tällaisessa sielunhoidollisessa tilanteessa tarkastellaan kokonaisvaltaisesti autettavan hengellistä elämää sielunhoitajan opastamana. Tällöin keskustelu on paljon luottamuksellisempaa. Hengelliset sielunhoitotilanteet ovat hyvin herkkiä ihmiselle. Kun toinen on avautunut omista henkilökohtaisista asioistaan, täytyy olla varovainen ettei loukkaa toisen tunteita. Keskusteluyhteys on tärkeää luoda, sillä kuuntelu on merkki välittämisestä. Työvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi rukousta, keskustelua, laulua tai Raamatun tekstejä. (Aho 2009, 48-49; Kiiski 2009, 38.)

Hengellisyyttä voidaan hahmottaa myös tekemisen ja toiminnan kautta. Ryhmätoiminnassa voidaan toteuttaa hengellisyyttä esimerkiksi hartauksia pitämällä, keskustelemalla, rukoilemalla, laulamalla tai lukemalla Raamattua ja muita hengellisiä tekstejä. Hen-

gellisyys näkyy ihmisen elämäntavoissa ja elämän tarkoituksen tulkinnassa. Yhteiset kokoontumiset kuuluvat hengellisen elämän toteuttamiseen. Erilaisiin hartauksiin ja jumalanpalveluksiin osallistuminen voidaan kokea tärkeäksi osaksi hengellistä elämää. Hartaushetket ja kirkolliset toimitukset muistuttavat Jumalan läsnäolosta ja lisäävät ihmisen turvallisuuden tunnetta. (Aho 2009, 48, 54; Hanhirova & Aalto 2009, 12; Kettunen 2013, 148-149.)

Seurakunnan järjestämissä ryhmissä Jumalan sana on usein esillä jollain tavalla. Yksi yleisesti käytetty tapa on pitää hartaus ryhmäkokoontumisen aluksi tai lopuksi. Hartauksia voi olla monenlaisia. Sen päätavoite on olla yhteydessä Jumalan kanssa. Usein hartauksissa valitaan jokin tietty teema, johon kuulijat johdatetaan. Hartauksien pitäjän persoona on yleensä näkyvissä hartauksissa. Se voi koostua Raamatun tekstin lukemisesta tai muusta hengellisestä lukemisesta sekä rukouksesta, laulusta tai keskustelusta. Pääasia on saada osallistujat Pyhän Jumalan yhteyteen. (Peltomaa & Rissanen 2011)

Puhuminen ja kuuntelu ovat ihmiselle luonnollinen tapa kommunikoida. Rukous perustuu vuoropuheluun ihmisen ja Jumalan välillä. Se voi olla huokaamista Jumalan puoleen sanoin tai ilman sanoja, yksin tai yhdessä. Hartaudessa esille nousseita asioita voidaan puhua rukouksessa Jumalalle. Rukous voi olla vapaamuotoinen puhe Jumalalle tai se voi olla tunnettu kuten Isä-meidän -rukous. Rukous on jättäytymistä itseään suuremman voiman kannettavaksi. Se merkitsee johdatusta, luottamusta ja uskon säilyttämistä. (Aho 2009, 51; Häyrynen, 2003, 259-261; Sariola 2011, 94.)

Ryhmätoiminnassa hengellisyyttä voidaan toteuttaa myös esimerkiksi laulun muodossa. Hengelliset laulut kuten virret ovat yleisiä seurakunnan toiminnassa. Virret ovat rukousta laulun muodossa. Jouko Martikainen (2003, 248) kertoo Spiritualiteetin käsikirjassa, että virsien varsinainen voima syntyy sanan ja sävelen sulautumisesta yhteen. Hän korostaa virsien rauhoittavaa voimaa, joka edellyttää, että ainakin muutamat virret ovat tuttuja jo lapsuudesta. Tällöin henki ja ruumis eheytyvät ja virkistyvät. Myös Ahon (2009, 51) mukaan hengelliset laulut ovat osa menneen muistelua ja ne voivat olla samalla myös rukousta. Yhdessä laulettu virsi antaa lohtua ja toivoa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Toimintaympäristö

Silmukka-ryhmän taustatietoja varten haastateltiin Silmukka-ryhmän ohjaajaa, pastori Anna-Mari Heikkistä (henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2015). Silmukka-ryhmän toiminnan aloitus lähti liikkeelle seurakuntalaisten ajatuksesta ja tarpeesta käsityömuotoiseen ryhmätoimintaan. Perustamisvuosi ei ole ryhmäläisten tiedossa tarkalleen, mutta ainakin vuodesta 2009 ryhmä on kokoontunut Oulussa Asemakadulla sijaitsevassa Vanhassa pappilassa. Se oli kuitenkin paikkana hieman epämukava eikä toiminta lähtenyt vetämään. Niinpä sille keksittiin uusi kokoontumispaikka tuomiokirkon Kryptassa, jossa se kokoontuu tälläkin hetkellä. Ajatus kirkossa olemisesta tuntuu hyvälle ja on toiminnan kannaltakin sopiva. Silmukka-nimi viittaa toiminnan käsityöpainoitteisuuteen. Tarkoituksena on valmistaa erilaisia käsitöitä myyntiin lähetystyötä varten kukin omien taitojensa ja mahdollisuuksiensa mukaan.

Silmukka-ryhmä on seurakunnan avoin käsityöpiiri, johon voi osallistua kuka tahansa. Sen tavoitteena on ennen kaikkea tarjota ihmisille paikka seurakunnassa. Samalla se on seurakuntalaisten oma vertaistukiryhmä ja käsityöryhmä. Ryhmässä vallitsee lähimmäisenrakkaus sekä kirkolliset arvot. Ryhmän tarkoituksena on tukea ihmisten hengellisyyttä hartauksien, keskustelujen ja muun toiminnan avulla. Kirkon sanomaa nostetaan esille sanoin ja teoin. (Heikkinen, henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2015.)

Silmukka-ryhmä kokoontuu keskiviikkoisin kello 10.00-13.00 välillä. Kokoontumisen aluksi pidetään hartaus, jonka suunnittelee ja toteuttaa joko ryhmän jäsen tai pastori Anna-Mari Heikkinen tai lähetyssihteeri Anneli Nieminen, joka on ollut toiminnassa mukana keväästä 2015 asti. Hartauden jälkeen juodaan kahvit ja syödään leivonnaiset. Kesällä Kryptassa toimii kahvila nimeltä Cafe Krypta, jossa kesätyöntekijät valmistavat tarjottavat. Talvella kahvilan ollessa kiinni, Silmukka-ryhmän osallistujat tuovat joskus tarjoiltavia vapaaehtoisesti. (Heikkinen, henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2015.)

Koska ryhmä on avoin, ovat kaikki ihmiset tervetulleita mukaan. Heikkinen toivookin, että kaikenikäiset ja eri elämäntilanteessa olevat löytäisivät Silmukka-ryhmään. Vaikka suurin osa käy ryhmässä säännöllisesti, on silti uudet tulokkaat aina tervetulleita. Osa käy kerran kokeilemassa, osa taas useammin. Heikkisen mukaan tärkeää onkin, että joku on ottamassa vastaan uusia tulokkaita: tervehtii ja toivottaa tervetulleeksi. Toiminnan tarkoituksena on olla matalan kynnyksen toimintaa, johon uusien tulokkaiden on helppo tulla ja johon ei tarvitse sitoutua. Toiminnassa korostuu ryhmän osallisuus ja yhteisöllisyys sekä vuorovaikutus. Osallistujat juttelevat paljon, kertovat kuulumisiaan ja kokemuksiaan sekä auttavat toisiaan ja pyytävät apua toisiltaan. Ryhmässä kaikki hyväksytään ja otetaan mukaan omina itsenään. Toiminnassa näkyy selkeästi myös hengellisyys ja kirkon toiminta. Jumalan sanaa pidetään esillä hartauksien, virsien ja rukouksien muodossa. Heikkisen mukaan hengellisyyden tarve näkyy ryhmässä. (Heikkinen, henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2015.)

Joskus joidenkin kanssa voi jakaa asioita enemmän.

Jonkin verran on ollut sielunhoitotilanteita.

Oulun tuomiokirkkoseurakunta rahoittaa Silmukka-ryhmän toimintaa. Kahvit ja osa käsitömmateriaaleista tulee lahjoituksina. Ryhmä järjestää perinteisen kokoontumisensa lisäksi myös muunlaista toimintaa. Silloin tällöin ryhmäläiset ottavat myytäviä käsitöitä mukaansa ja pystyttävät myyntipöydän esimerkiksi jonkun kaupan käytävälle. Viimeisimpiä paikkoja olivat K-market ja Kodinykkönen. Vuonna 2015 helmi-maaliskuussa ryhmä keräsi myymillään käsitöillä varoja Yhteisvastuukeräykseen. Kesäisin puolestaan kerätään varoja oman seurakunnan nimikkoläheteille. Ryhmä järjestää myös erilaisia retkiä ja matkoja. Vuonna 2015 kesäkuussa osa ryhmäläisistä lähti seurakunnan järjestämälle retkelle Unkariin ystävyysseurakunnan Siofokin kirkon 25-vuotisjuhliin. (Heikkinen, henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2015; Oulun seurakuntayhtymä 2014.)

Oulun tuomiokirkkoseurakunta on yksi Oulun seitsemästä seurakunnasta. Muut seurakunnat ovat Haukiputaan, Karjasillan, Kiimingin, Oulujoen, Oulunsalon ja Tuiran seurakunta. Tuomiokirkkoseurakunta on vanha ja perinteinen keskustan alueen seurakunta. Tuomiokirkko rakennettiin vuonna 1777 kaupungin läheisyyteen. Myöhemmin vuonna 1996 rakennettiin kirkon kellariin krypta, jossa Silmukka-ryhmäkin kokoontuu. Tuomiokirkkoseurakuntaan kuuluu noin 16 000 eri ikäistä ja eri elämäntilanteessa olevaa jäsentä. Se pyrkii olemaan yhteisö, jossa on paikka kaikille. Siellä Jumalan rakkaus ja yhteys välittyvät päivästä toiseen. (Oulun ev.-lut. seurakunnat i.a.a.; Oulun ev.- lut. seurakunnat i.a.b.)

Oulun tuomiokirkkoseurakunnan toiminnan ajatuksena on julistaa Jumalan sanaa ja jakaa pyhiä sakramenteja kirkon tunnustuksen mukaisesti osana maailmanlaajuista Kristuksen kirkkoa. ”Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö” on kirkkohallituksen strateginen linjaus, joka määrittelee kirkkoa toimintaympäristönä. Strategia määrittelee kirkon arvot, mission ja vision. Sen mukaan kirkko on hengellinen yhteisö, joka on avoin kaikille. Kirkko pyrkii tavoittamaan mahdollisimman monia ihmisiä ja synnyttämään uskoa Jumalaan sekä lisäämään ihmisten välistä yhteyttä. Sen mukaan kirkon tehtävänä on tuoda Jumalan sanoma ihmisten keskelle. Toimintaa ohjaa neljä tärkeää arvoa, jotka ovat pyhän kunnioittaminen, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo sekä avoimuus. Pyhän kunnioittaminen tarkoittaa Pyhän kolmiyhteisen Jumalan tunnustamista, Jeesukseen Kristukseen uskomista sekä ihmisten kohtaamista Jumalan kuvina. Vastuullisuus näkyy lähimmäisten huolehtimisena, toiminnan kestävyysnä sekä taloudellisuutena. Oulun seurakunnat työskentelevät oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen puolesta. Heikossa asemassa olevia tuetaan ja puolustetaan. Kirkon toiminnassa pyritään avoimuuteen ja opetuksenmukaisuuteen. (Kirkkohallitus 2007; Oulun seurakuntayhtymä 2014.)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020 on olla ”Kohtaamisen kirkko”. Toiminnassa pyritään siihen, että seurakunnan jäsenet pitävät uskoa Jumalaan voimavarana ja että yhteys kirkkoon koetaan merkittävänä. Seurakunta on luot-

tamuksen yhteisö ja sen mukaan kirkon sanoma kuuluu kaikille. Keskeiset tavoitteet vuodelle 2015 olivat:

1. *Keskittyminen kirkon perustehtävään — Kristus, Sinun tähtesi*
2. *Kirkon jäsenyyden arvostaminen*
3. *Vuorovaikutteisen kohtaamisen ja osallisuuden vahvistaminen*
4. *Lähimmäisen rakastaminen*

Ensimmäisenä tavoitteena on keskittyä kirkon perustehtävään: ”Kristus, Sinun tähtesi.” Kirkon keskeisintä sanomaa nostetaan esiin puhumalla Jumalasta, Jeesuksesta ja Pyhästä Hengestä. Toiminnassa pyritään siihen, että hengellinen elämä seurakunnissa on monipuolista ja vastaa ihmisten tarpeisiin. Jumalanpalvelukset ovat kaikkien saavutettavissa ja seurakuntalaiset osallistuvat niiden suunnitteluun ja toteutukseen. Tavoitteena on välittää sanomaa ennakkoluulottomasti ja vuorovaikutteisesti uusia viestintämenetelmiä käyttäen. Seurakunta pyrkii tukemaan kristillistä kasvua kaikissa elämänvaiheissa muun muassa kastamalla kirkon jäseneksi. Toisena tavoitteena on arvostaa kirkon jäsenyyttä. Ihmisten odotukset ja palautteet auttavat muokkaamaan seurakunnan toimintaa niitä vastaaviksi. Henkilökohtaisen kohtaamisen tärkeys tiedostetaan ja jokainen jäsen tavoitetaan henkilökohtaisesti. Tavoitteena on myös kirkkoon luottaminen ja kirkkoon liittymisten määrän kasvaminen. Kolmantena tavoitteena on kohtaamisen merkityksellisyys.

Yhteydessä seurakuntaan ihminen kohtaa Jumalan ja lähimmäisen sekä oman elämänsä todellisuuden.

Kirkon tavoitteena on toimia siellä, missä ihmisetkin ovat. Vuorovaikutukselle pyritään luomaan tilaa. Lisäksi kohtaamisessa tavoitellaan toisten rinnalla kulkemista ja jakamista. Neljäntenä tavoitteena on rakastaa lähimmäistä. Kirkon tavoitteena on toimia haavoittuvassa asemassa olevien hyväksi Suomessa ja ulkomailla. Kirkko viestittää arvoistaan ja tekemästään hyvästä. Seurakunnan tehtävänä on yhdistää avuntarvitsijat ja sen tarjoajat. Tulevaisuutta varten kirkko rakentaa parempaa maailmaa tuleville sukupolville. (Oulun seurakuntayhtymä 2015.)

3.2 Aikaisemmat tutkimukset

Tutkimusaiheesta löytyi muutamia aikaisempia tutkimuksia, joissa on pääasiassa tutkittu osallisuutta tai yhteisöllisyyttä ryhmän näkökulmasta. Osallisuudesta löytyy paljon lapsiin kohdistuvia tutkimuksia, mutta aikuisten osallisuudesta vähemmän. Tärkeimmät aikaisemmat tutkimukset ovat Laura Karttusen ja Suvi Tahvanaisen opinnäytetyö Osallisuus aikuisten avoimessa ryhmätoiminnassa sekä Tarja Kuhan Ryhmätoiminta ikäihmisen tukena Munkkiniemen seurakunnassa. Hengellisyydestä ryhmätoiminnassa löytyi vain vähän tutkimustietoa. Sen sijaan vapaaehtoistoiminnasta ja käsitöihin liittyviä tutkimuksia löytyi paljon. (Karttunen & Tahvanainen 2012; Kuha 2009.)

Karttusen ja Tahvanaisen (2012) työn keskeisimpinä tutkimuskohteina olivat osallisuus ryhmässä ja sen näkyminen ja kokeminen sekä ryhmän merkitykset osallistujille. Tutkimuskohteena oli Joensuun Kansalaistalon avoin käsityöryhmä. Työn tavoitteena oli heikossa asemassa olevien ihmisten osallisuuden lisääminen osallisuus Salli hankkeen kautta. Tutkimusaineisto kerättiin pääasiassa havainnoimalla ryhmää ohjauksen lomassa, mutta mukana oli myös muutamia toiminnallisia tiedonkeruumenetelmiä. Tutkimustulokset osoittivat, että ryhmässä syntyvä sosiaalinen vuorovaikutus ja vapaus osallistua itselle sopivimmilla tavoilla koettiin merkityksellisimmiksi. Tässäkin tutkimuksessa tutkitaan ryhmätoiminnan merkitystä laadullisen tutkimuksen avulla. Tarkoitus on haastatella osallistujia henkilökohtaisesti. Lisäksi tutkitaan hengellisyyden merkityksiä ryhmässä.

Tarja Kuhan opinnäytetyössä on puolestaan tutkittu ryhmässä toteutuvaa hengellisyyttä ja ryhmän merkitystä Munkkiniemen seurakunnassa. Tutkimus toteutettiin laadullisena ja haastattelumenetelmänä oli ryhmähaastattelu. Tutkimuksessa päädyttiin siihen, että ryhmä tukee osallistujien henkistä hyvinvointia ja että ryhmän voimaannuttava vaikutus on yhteydessä vertaistukeen. Tämä tutkimus eroaa Kuhan opinnäytetyöstä siten, että hengellisyyttä tutkitaan enemmän yksilöllisestä näkökulmasta haastatteleamalla ryhmän jäseniä henkilökohtaisesti. Tarkoitus on selvittää osallisuuden ja hengellisyyden merkityksiä osallistujien henkilökohtaisesta näkökulmasta. (Kuha 2009.)

Helsingin yliopistossa tehty Pro gradu -tutkielma hyväntekeväisyyskäsitöistä sivuaa myös tämän tutkimuksen aihetta. Tutkimuksessa selvitettiin, minkälaisia merkityksiä hyväntekeväisyyskäsitöet herättävät tekijöissään. Tutkimuksen mukaan käsityöharrastajien motivaatio syntyy sisältäpäin, omasta kiinnostuksesta ja rakkaudesta käsitöihin, jolloin on luonnollista liittää harrastus myös hyväntekeväisyystoimintaan. Konkreettista auttamista pidettiin tärkeänä. Auttamisella haluttiin antaa hyvä mieli käsityönsaajalle. Auttamisen merkitys on myös yksi tämän tutkimuksen aihealueista. (Laukkanen 2013.)

3.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Oulun tuomiokirkkoseurakunnan järjestämän Silmukka-ryhmän merkityksiä osallistujilleen. Tavoitteena on selvittää, miksi Silmukka-ryhmään osallistutaan ja mitä osallistujat siitä saavat. Tutkimusongelmaa lähestytään yleensä erilaisilla kysymyksillä, jotka antavat tarkemman kuvan tutkittavasta kohteesta kuin valmiit vastaukset. Kysymyksillä pyritään kaventamaan aihepiiriä ja selkiyttämään tutkimuksen tarkoitusta. (Metsämuuronen 2006, 22-23.)

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen merkitys yhteisöllisyydellä on ryhmän osallistujille?
2. Miksi Silmukka-ryhmään osallistutaan?
3. Millaisia merkityksiä ryhmästä saatavalla hengellisyydellä on osallistujille?

Hyvä tutkimuskysymys on sellainen, jonka avulla voidaan ratkaista ongelma, tuottaa uutta tutkimusta ja lisätä teorian tietoa. Tutkimuskysymys on selkeästi muotoiltu, yksiselitteinen ja informatiivinen. Kysymykset, jotka ovat muotoa mitä, milloin, miten, kenelle ja mitä siitä seurasi, ovat informatiivisia. (Metsämuuronen 2006, 22-23.) Tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen tiedon saamiseksi käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimuksen aineisto kootaan henkilökohtaisten haastatte-

lujen avulla. Tutkimuksessa selvitetään Silmukka-ryhmästä saatavia merkityksiä muun muassa osallisuuden ja hengellisyyden näkökulmista. Osallisuutta tutkitaan yhteisöllisyyden sekä vertaistuen näkökulmista. Lisäksi tutkitaan, miten hengellisyys ilmenee ryhmässä ja millaisia merkityksiä sillä on ryhmään osallistujille. Kysymykset ovat luonteeltaan kuvailevia. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoisuutta aikuisten avoimesta ryhmätoiminnasta sekä osallisuuden ja hengellisyyden merkityksistä. Laadullinen tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmaa muuttaen olosuhteiden mukaisesti. Tämän vuoksi lopullinen tutkimussuunnitelma muotoutuu vasta tutkimuksen edetessä. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää toiminnan kehittämiseen ja vastaavalaisen toiminnan suunnittelussa.

3.4 Metodologiset lähtökohdat

Metodologia on yleinen lähestymistapa kun tutkitaan tutkimusaihetta. Sillä tarkoitetaan tapaa saada tietoa siitä, minkä uskotaan olevan tiedettävissä. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus tarkoittaa joukkoa erilaisia tutkimuskäytäntöjä. Jari Metsämuurosen (2006, 83-85) mukaan kvalitatiivista tutkimusta on vaikea määritellä, koska sille ei ole olemassa vain tiettyjä menetelmiä. Se perustuu kuitenkin tutkittavan aineiston laatuun, ei määrään, toisin kuin kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimushankkeen mukana eli aineiston kerääminen ja analyysi liittyvät tiiviisti yhteen koko tutkimusprosessin ajan. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle ilman ennakko-olettamuksia tai määritelmiä. Kvalitatiivista menetelmää kuvataankin aineistolähtöiseksi menetelmäksi, jossa teorian osuudella on suuri merkitys. Teoria eli viitekehys on kokoelma selittäviä käsitteitä. Teoria on käytökelpoinen eli relevantti, kun se on käytännöllinen ja auttaa tutkimuksessa. Teoriapohjainen tutkimus on perinteinen tapa tehdä tutkimusta. Siinä kirjallisuudesta löydettyä teoriaa yhdistetään todellisuuteen. (Eskola & Suoranta 1998, 16,19; Metsämuuronen 2006, 83-85, 98.)

Tässä opinnäytetyössä tietoa tutkittavasta ilmiöstä haettiin tapaustutkimuksen avulla. Tapaustutkimus tarkoittaa laadullista ja kuvailevaa tutkimusta, jossa tutkitaan tapahtumaa tai ihmistä tietyssä ympäristössä. Tapaustutkimuksessa on tyypillistä monipuolinen tiedonhankinta ja aineiston käyttö. Siinä johtopäätökset tehdään vain tutkittavana olevasta ilmiöstä siinä ympäristössä, kuin se tutkijalle näyttäytyy. Tässä työssä huomio kohdistuu Silmukka-ryhmän osallistujiin. Ryhmään osallistuvien henkilöiden kokemukset ja merkitykset nostetaan esille. Tapaustutkimuksessa keskeistä on myös se, että tutkija on tutkimuksessa mukana koko persoonallaan ja arvomaailmallaan. (Metsämuuronen 2008, 16-17; Mäntylä 2008, 45.)

3.5 Aineiston hankinta

Opinnäytetyön aineisto hankittiin haastattelemalla. Haastattelua voidaan kutsua yksinkertaisimmillaan keskusteluksi, jolla on ennalta päätetty tarkoitus. Haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja se on päämäärähakuista. Se on eräänlaista keskustelua, joka tapahtuu tutkijan johdattamana. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat keskusteluun. Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (1980, 41) mukaan haastattelulle tyypillisiä piirteitä ovat ennalta suunnittelu ja haastattelijan ohjaus keskustelun kulussa. Lisäksi haastattelija pyrkii pitämään yllä haastattelijan rooliaan sekä keskustelun kulkua motivoimalla haastateltavaa. Haastateltavan on luotettava siihen, että asioita käsitellään luottamuksellisesti. Haastattelujen avulla pyritään ymmärtämään jotakin ilmiötä, tapahtumaa tai toimintaa. Se sopii tutkimustavaksi etenkin silloin kun halutaan tutkia ihmisten henkilökohtaisia ajatuksia, tunteita ja motiiveja tai kun halutaan tulkita kysymyksiä ja täsmentää vastauksia. (Eskola & Suoranta 1998, 85; Hirsjärvi & Hurme, 1985, 15; Hirsjärvi & Hurme 2008, 42; Tuomi & Sarajärvi 2013, 85.)

Haastattelutyyppinä on erilaisia riippuen esimerkiksi kysymysten jäsentelystä tai niiden muotoilusta. Tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa haastattelu etenee tiettyjen teemojen pohjalta. Teema-alueet eli aihepiirit olivat etukäteen

valittu. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastausvaihtoehtoja ei käytetä vaan haastateltavat saavat vastata omin sanoin. Teemahaastattelussa keskeisintä on ihmisten tulkinnat asioista ja merkitykset, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu sopi parhaiten tämän opinnäytetyön aineistonhankintamenetelmäksi, koska selvitettävänä asioina oli muun muassa osallisuuden ja hengellisyuden merkitykset, jotka ovat ihmisten henkilökohtaisia asioita. Hirsjärven ja Hurmeen (1985, 36) mukaan puolistrukturoitu haastattelu sopiikin käytettäväksi tilanteisiin, joissa selvitettävänä asioina ovat intiimit tai arat aiheet tai, jos halutaan selvittää ihmisten kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita. Toinen vaihtoehto olisi ollut strukturoimaton haastattelu eli niin sanottu syvähaastattelu. Strukturoimaton haastattelu olisi kuitenkin ollut ongelmallinen ajankäytön ja aiheen eri teemojen vuoksi. Syvähaastattelua käytetäänkin lähinnä psykologisissa ja sosiologisissa tutkimuksissa, joissa halutaan päästä todella syvälle käsiteltävään aiheeseen. Haastattelukertojakin on yleensä enemmän kuin yksi ja aihe on suppeampi. Strukturoitu eli lomakehaastattelu olisi puolestaan ollut liian karkea, kun tarkoituksena oli selvittää asioiden merkityksiä ihmisille. (Eskola & Suoranta 1998, 86-87; Hirsjärvi & Hurme 2008, 45-48.)

Haastattelutavaksi valittiin yksilöhaastattelu kasvoista kasvoihin. Tällöin haastateltavien ajateltiin voivan kertoa helpommin omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Sanat sekä niiden kielellinen merkitys ja tulkinta tekevät haastattelusta haastattelun. Lisäksi sen avulla voidaan vapaasti ottaa haluamiaan asioita esille. Yksi haastattelun eduista onkin joustavuus. Haastateltavalta voidaan kysyä lisäkysymyksiä ja pyytää esimerkiksi perusteluja tai mielipiteitä. On luontevaa kysyä suoraan ihmistä itseään koskevia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48-49.)

Kvalitatiiviseen tutkimukseen liittyy myös kysymys aineiston koosta: kuinka paljon aineistoa täytyy kerätä, jotta se olisi riittävä? Eskolan ja Suorannan (1998, 60-61) mukaan aineiston koossa tärkeintä on huomioida tutkimusongelma, näkökulma ja se, mihin tietoa tarvitaan. Paras lähtökohta on valita tutkimuksen aineiston koko kulloisenkin tutkimustarpeiden ja -tavoitteiden mukaan. Pääasia on, että voidaan kuvata, ymmärtää ja an-

taa teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavasta kohteesta. Tämän tutkimuksen aineiston riittävyttä pohdittiin saturaation eli aineiston kylläntymisen avulla. Saturaation perusajatus on se, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esille sen tiedon, mikä tutkimuskohteesta on mahdollisuus saada. Aineistoa on riittävästi kun lisäaineiston kerääminen ei tuota uutta tietoa tutkimuksen kannalta. Tutkimusta tehdessä haastattelujen tarkkaa määrää ei määritelty etukäteen vaan aineiston riittävyys ratkaistiin saturaatiomenetelmällä haastattelujen edetessä. Kuudennen haastattelun jälkeen aineistoa tuntui olevan riittävästi ja vastaus tutkimusongelmaan olevan mahdollinen. (Eskola & Suoranta 1998, 62-63.)

Haastattelut pyrittiin suunnittelemaan ja toteuttamaan mahdollisimman tarkasti. Haastattelukerroista sovittiin etukäteen yhdessä ohjaajan kanssa. Haastatteluja edeltävänä kertana osallistujille luettiin saatekirje koskien tutkimusta ja haastatteluja (Liite 1). Sen avulla osallistujat saattoivat valmistautua haastatteluihin. Opinnäytetyön tutkimusta varten tutustuttiin muutamia kertoja Silmukka-ryhmän toimintaan jo kesällä 2015, jolloin työn aihetta ja tutkimuksen tarkoitusta selvennettiin. Kaikki kuusi haastattelua toteutettiin marras-joulukuussa 2015 välisenä aikana Silmukka-ryhmän kolmena kokoontumiskertana. Haastatteluja oli 1-3 aina jokaisella kokoontumiskerralla. Kaikki haastateltavat olivat Silmukka-ryhmän osallistujia: osa oli ollut mukana toiminnan alusta lähtien ja osa uusia kävijöitä. Haastateltavat valittiin sattumanvaraisesti ja sen mukaan ketä sattui olemaan paikalla ja halukkaita osallistumaan haastatteluun. Haastattelut kestivät 15-20 minuuttia kukin ja ne toteutettiin Oulun tuomiokirkossa. Haastattelut käytiin pääosin kirkon sakastissa, jossa saatiin enemmän yksityisyyttä haastatteluja varten. Muutamaa haastattelua lukuunottamatta paikka oli rauhallinen ja haastatteluun sopiva. Kuitenkin muutaman haastattelun kohdalla äänihäiriöitä kantautui liikaa kirkkosalista ja haastattelu saattoi keskeytyä sekä ajatus katketa sen vuoksi.

Kaikki haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen. Haastattelut nauhoitettiin ja niihin pyydettiin lupa, jokaiselta haastateltavalta erikseen. Haastateltavilla oli oikeus keskeyttää haastattelu niin halutessaan sekä kysymyksiin vastaaminen oli vapaaehtoista. Haas-

tattelujen aluksi käytiin läpi haastattelun luottamuksellisuus ja nimettömyys erillisen lomakkeen avulla (Liite 2). Tärkeää oli, että säännöt olivat selkeät molemmin puolin.

Teemahaastattelun mukaisesti tutkittavia aiheita käytiin läpi aihepiireittäin. Apuna käytettiin kysymyslistaa, vaikkakin aiheita pyrittiin käsittelemään luontevasti keskustellen. Haastattelussa tärkeintä oli tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon saaminen. Haastattelun tarkoituksena oli selvittää Silmukka-ryhmän merkityksiä osallistujille eri näkökulmista. Teemoina olivat taustatietojen jälkeen, osallisuus ja yhteisöllisyys, hengellisyys ja voimaantuminen sekä verkostoituminen. Lopuksi kysyttiin vielä ryhmäläisten kehittämisehdotuksia. Haastattelu jaettiin pienempiin kokonaisuuksiin, jotta päästiin syvällisemmin tarkastelemaan eri aihealueita. Konkreettisen teema-aluerungon avulla voitiin selkeästi käydä kokonaisuutta läpi (Liite 3). Haastattelujen aluksi haastateltavien annettiin kertoa itsestään ja omasta taustastaan niin halutessaan. Sen jälkeen jatkettiin eri teemojen käsittelyä siinä järjestyksessä kuin ne tulivat sopivasti keskustelussa eteen. Tutkimuksessa käytettiin kahdenlaisia kysymystyyppisiä: informatiivisia ja asiakysymyksiä. Informatiiviset tutkimuskysymykset ovat käytännönläheisiä eli faktakysymyksiä, joiden avulla selvitetään tapauksen kuvauksen kannalta olennaisia asioita, esimerkiksi osallistumiskertojen määrää. Asiakysymykset ovat puolestaan enemmän ongelmakeskeisiä, joiden avulla voidaan selvittää tutkimuksen kannalta olennaisia seikkoja. Asiakysymykset alkavat usein kysymyssanoilla mitä, miten, miksi ja millainen. (Helén 2011.)

Haastattelutilanteet sujuivat pääosin hyvin pienestä jännityksestä huolimatta. Kaikki haastateltavat olivat halukkaita kertomaan ja vastaamaan kysymyksiin, joita esitettiin. Omista henkilökohtaisista asioista puhuminen voi olla vaikeaa tuntemattoman haastattelijan kanssa. Yllättävää oli kuitenkin haastateltavien avoimuus ja tunteellisuus. Asioiden läpikäyminen herätti tunteita sekä haastateltavassa että haastattelijassa, mikä oli keskustelun kannalta antoisaa ja kertoi siitä, että keskustelu on aitoa. Hengellisistä asioista puhuminen oli suurimmalle osalle vaivatonta, jopa mieluisaa. Teemahaastattelun valitseminen vaikutti onnistuneelta juurikin keskustelun vapauden kannalta. Näin jälkeen-

päin tarkasteltuna, haastatteluun valmistautumiseen olisi voinut käyttää enemmän aikaa ja mennä asioissa vieläkin syvemmälle.

3.6 Aineiston analyysi

Aineiston hankintavaihetta seuraa sen käsittely- ja analyysivaiheet. Aineistoa voi myös kerätä ja analysoida samanaikaisesti, jolloin tutkimuksen kokonaiskuva pysyy selkeänä. Robert Yinin (2011, 177-178) mukaan aineiston analyysivaihe voidaan jakaa viiteen eri osaan: Aineiston kokoaminen, purkaminen, ryhmittely, tulkitseminen ja johtopäätökset. Kaikki vaiheet liittyvät läheisesti toisiinsa ja ovat riippuvaisia toisistaan. Aineiston analyysillä tarkoitetaan tiivistettynä aineiston purkamista osiin ja sen kokoamista uudelleen tieteellisiksi johtopäätöksiksi. Tällaisesta toiminnasta käytetään myös nimitystä abstrahointi. Aineiston analyysivaiheessa on tarkoitus selkeyttää aineistoa ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Ennen varsinaista aineiston analyysia aineisto tulee saattaa sellaiseen muotoon, että analysoiminen on mahdollista: muistiinpanot ja nauhoitukset litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi sekä havainnoinnit dokumentoidaan. (Eskola & Suoranta 1998, 137; Metsämuuronen 2008, 48.)

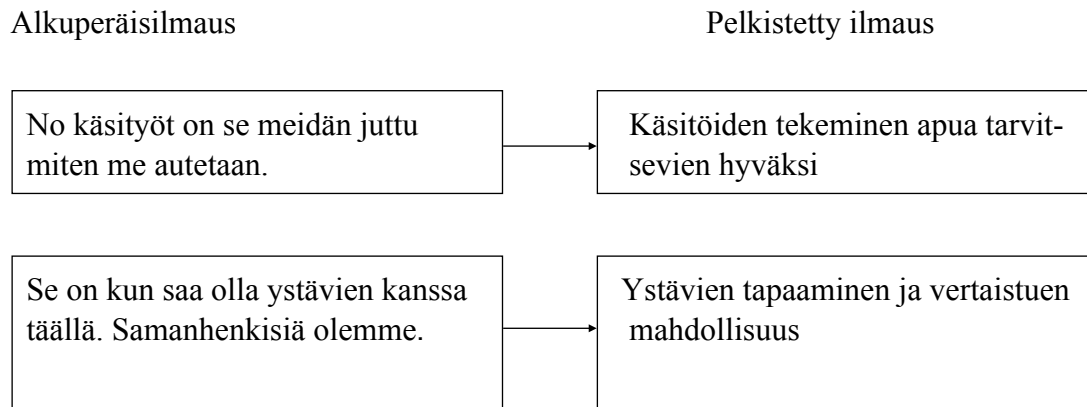
Analyysitapaa mietitään ennen aineiston keräämistä tai sen aikana. Teemahaastattelun avulla kerättyä aineistoa on yleensä melko paljon, sillä haastattelut ovat voineet kestää pitkään ja haastattelun lisäksi on voitu tehdä havainnoita sekä kirjallisia dokumentteja. Aineiston analysointiin on hyvä alkaa heti aineiston keruun jälkeen, jolloin aineisto on tuore ja inspiroiva. Sen lisäksi tietojen mahdollinen täydentäminen ja selventäminen on mahdollista vielä tässä vaiheessa. Analyysissa aineisto eritellään, luokitetaan ja siitä pyritään saamaan kokonaiskuva. Laadullisen analyysin tekniikkana voidaan käyttää esimerkiksi luokittelua, teemoittelua tai tyypittelyä. Lopuksi tutkimustuloksista kirjoitetaan yhteenveto. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135, 143; Tuomi & Sarajärvi 2002, 94-95.)

Laadullisessa tutkimuksessa usein käytettyä perusmenetelmää kutsutaan sisällönanalyysiksi. Se on menetelmä, jolla voidaan analysoida erilaisia aineistoja ja tiivistää niitä sa-

nallisesti. Samalla tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä yleisessä muodossa. Ongelmana saattaa kuitenkin olla se, ettei tutkimuksesta saada tehtyä johtopäätöksiä vaan tutkija esittelee aineiston analyysin ikään kuin tuloksena. Sisällönanalyysissa käytetään tilanteesta riippuen kolmea erilaista logiikkaa, jotka ovat induktiivinen, deduktiivinen ja abduktiivinen logiikka. Induktiivinen viittaa aineistolähtöisyyteen, jolloin teoria syntyy aineiston pohjalta. Deduktiivinen viittaa puolestaan teorialähtöisyyteen, jolloin tutkittava ilmiö määritellään teorian kautta. Tällaisen tutkimuksen taustalla on aikaisemman tiedon testaaminen uudessa kontekstissa. Abduktiivinen tutkimus tarkoittaa teoriasidonnaista analyysia, jossa lähtökohtana on teoreettinen johtojatous. Teoria toimii apuna analyysin teossa, mutta se ei hallitse sitä. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003, 23; Tuomi & Sarajärvi 2002, 93-98, 105.)

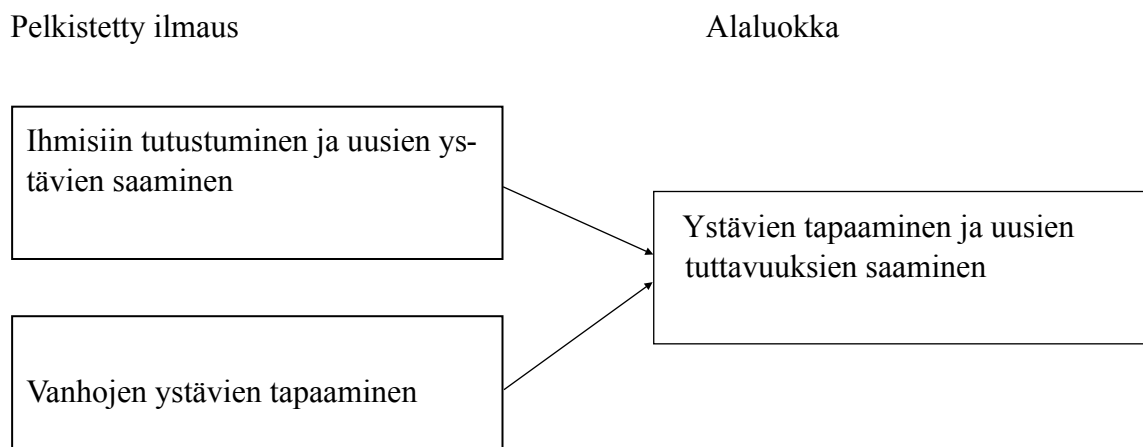
Tässä tutkimuksessa aineisto analysoitiin induktiivisesti eli aineistolähtöisesti etenevällä sisällönanalyysillä, joka tarkoittaa tutkimista yksittäisestä yleiseen. Tutkimuksessa haluttiin nimenomaan tutkia Silmukka-ryhmän osallistujien kokemuksia ja merkityksiä, jolloin teorialla ei ollut niin suurta merkitystä. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Ajatuksena on, että analyysiyksiköt, joita ei ole etukäteen päätetty, valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Analyysiyksikkö voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. Näin ollen aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla ja teorioilla ei pitäisi olla merkitystä analyysin lopputulokseen. Jo tiedonhankintavaiheessa pyrittiin analysoimaan mahdollisimman induktiivisesti eli aineistolähtöisesti ilman ennakko-olettamuksia. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5; Tuomi & Sarajärvi 2002, 95-97.)

Aineistolähtöinen analyysi voidaan jaotella kolmeen vaiheeseen, jotka ovat aineiston redusointi, kluserointi ja abstrahointi. Redusointi tarkoittaa aineiston pelkistämistä karimmalla epäolennaisista tietoa pois. Alkuperäisestä informaatiosta nostetaan esiin tutkimuksen kannalta vain olennaisia ilmauksia pelkistetyssä muodossa. (Kuvio 1.) (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-112.)

KUVIO 1. Esimerkki aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä.

Seuraavaksi aineisto kluseroidaan eli ryhmitellään. Kluseroinnissa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä, jotka ryhmitellään ja nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Sen jälkeen samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään luokiksi. Luokitteluyksikköinä voivat olla esimerkiksi ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelussa aineisto tiivistyy, kun pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään ensin alaluokiksi. (Kuvio 2.) (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112-115.)

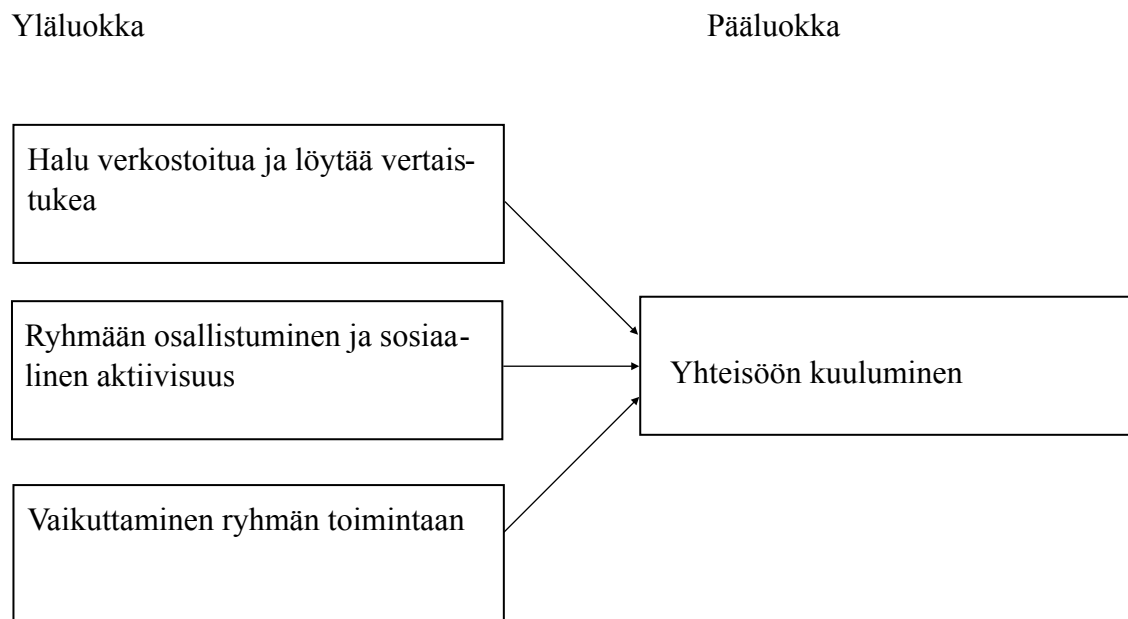

KUVIO 2. Esimerkki aineiston kluseroinnista eli ryhmittelystä.

Sen jälkeen seuraa aineiston abstrahointivaihe, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan sen perusteella teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa alaluokat yhdistetään yläluokiksi ja yläluokat päälukiksi. Aineiston käsitteellistämistä

jatketaan niin kauan kuin se on aineiston sisällön mukaan mahdollista. Tutkimuksessa yläluokkia muodostui kahdeksan kappaletta, jotka sittemmin yhdistettiin pääluokiksi. Pääluokkia muodostui kolme kappaletta ja ne ovat yhteisöön kuuluminen, auttaminen seurakunnassa ja hengellisyyden merkitys. Seuraavassa kuviossa (Kuvio 3.) näytetään esimerkki yläluokkien yhdistämisestä pääluokaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112-115.)

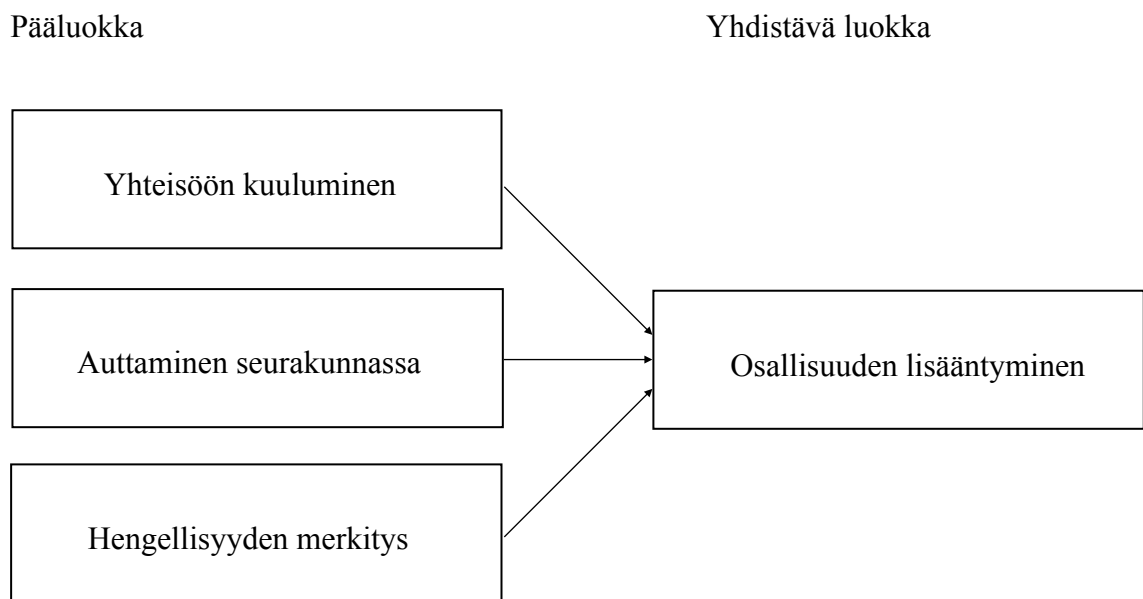

KUVIO 3. Yläluokkien yhdistäminen pääluokaksi.

Tutkimuksen analyysi alkoi jo haastattelutilanteessa, jolloin huomattiin tiettyjen ilmiöiden toistuvan useammassa haastattelussa. Haastattelujen jälkeen aineisto tarkistettiin kuuntelemalla haastattelut uudelleen ja litteroimalla eli puhtaaksikirjoittamalla ne. Näin saatiin työn kannalta oleellinen tieto talteen ja ymmärrys siitä, kuinka tutkittavat organisoivat puheensa. Haastatteluaineistoa tuli kirjallisessa muodossa yhteensä 32 A4 sivua. Kaikki haastatteluaineisto hävitettiin kun sitä ei enää tarvittu.

Litteroinnin jälkeen haastatteluja luettiin läpi perehtyen niiden sisältöön. Analyysia tehdessä pyrittiin ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. Aineistoon perehtymisen jälkeen alettiin hiljalleen redusoida aineistoa poimimalla tutkimuksen kannalta olennaisia asioita ja kirjoittamalla ne muistiin. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmiteltiin luokiksi ja nimettiin sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Koska kyseessä oli

teemahaastattelu, jaoteltiin aineisto teemoittain seuraavasti: osallisuus, verkostoituminen, hengellisyys ja voimaantuminen. Aineistosta poimittiin juuri niitä asioita, jotka kuuluivat analyysirunkoon. Analyysirungon ulkopuolelle jäävistä asioista muodostettiin uusia luokkia induktiivisen sisällönanalyysin mukaan. Aineiston pääluokiksi muodostuivat yhteisöön kuuluminen, auttaminen seurakunnassa ja hengellisyyden merkitys. Aineistosta muodostetut analyysirungot ovat liitteinä työn lopussa (Liitteet 4, 5 ja 6). Pääluokkia yhdistäväksi luokaksi määriytyi osallisuuden lisääntyminen (Kuvio 4).

KUVIO 4. Pääluokkien yhdistäminen yhdistäväksi luokaksi.

4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Tieteellisen tutkimuksen keskeinen osa on sen luotettavuuden arviointi. Erityisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa täytyy pohtia tekemiään ratkaisuja ja ottaa kantaa analyysin kattavuuteen ja luotettavuuteen. Tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä totuudellisuuteen ja objektiivisuuteen välttämällä virheitä. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita, mutta yleensä tutkimuksia arvioidaan kokonaisuutena. Silloin tutkimuksen johdonmukaisuus eli koherenssi korostuu. Kaksi yleisesti käytettyä tutkimusmenetelmien luotettavuutta kuvaavaa käsitettä ovat validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti kuvaa sitä, kuinka tutkimuksessa on kuvattu sitä mitä on tarkoitettu ja reliabiliteetti tutkimustulosten toistettavuutta. Tutkimuksen sanotaan olevan reliabeli silloin, kun se ei sisällä ristiriitaisuuksia. Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan sen sisältämien väitteiden totuudenmukaisuuden ja perusteltavuuden avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 135, 208; Tuomi & Sarajärvi 2002, 131-135.)

Luotettavuuden kannalta tärkeitä kriteereitä ovat tutkimuksen uskottavuus, toistettavuus, siirrettävyys, ja vahvistettavuus. Tutkimuksen uskottavuudella tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin tutkijan käsitteellistykset ja tulkinnat vastaavat tutkittavien käsityksiä. Tässä tutkimuksessa pyrittiin mahdollisimman johdonmukaiseen toimintaan esittämällä asiat perustellusti ja pyrkimällä totuudenmukaisuuteen. Tutkimuksessa pyrittiin raportoimaan tarkasti eri vaiheet, joissa käsitteet ja tulkinnat vastaavat toisiaan. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Toistettavuuden periaatteena on se, että toinen tutkija voi tehdä aineistosta samat tulkinnat kuin tutkija itse. Tässä työssä toistettavuuteen pyrittiin kuvaamalla tutkimus- ja analysointiprosessi mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti. Alkuperäisen tutkimusaineiston liittäminen työhön olisi taannut paremman toistettavuuden arvioimisen, mutta sitä ei tehty tutkittavien anonymiteetin vuoksi.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimustulosten soveltamista toiseen kontekstiin. Se riippuu siitä, miten samankaltaisia tutkittu ympäristö ja ulkopuolinen vastaava ympäristö ovat. Prosessin tarkan kuvauksen avulla tämä tutkimus on periaatteessa siirrettävissä myös toisiin vastaaviin toimintaympäristöihin, jolloin voitaisiin saada ainakin vertailuaineistoa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 136.)

Vahvistettavuudella pyritään ratkaisujen esittämiseen siten, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä. Toisaalta erilaisia tekniikoita käyttäen voidaan varmistua tutkimuksen totuusarvosta ja sovellettavuudesta. Työssä on pyritty kuvaamaan kaikki tutkimuksen vaiheet selkeästi ja tarkasti, jotta lukijan on helpompi seurata ja arvioida työtä. Lähteitä on pyritty käyttämään monipuolisesti tutkimuksen eri vaiheissa. Myös uusimpia tieteellisiä tutkimustuloksia otettiin mukaan. Aineiston analysointi ja tulokset on pyritty kuvaamaan mahdollisimman selkeästi. Myös tutkimuksessa ilmenneitä ongelmia on pyritty kuvaamaan työn eri vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi, 137.)

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää tarkkailla laatua aineiston hankinnan eri vaiheissa, sillä luotettavuus riippuu aineiston laadusta. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään sieltä, missä tutkittava ilmiö esiintyy. Kohderyhmän valinnassa ja aineistonkeruutavassa pyrittiin johdonmukaisuuteen ja luotettavuuteen. Aineistonkeruuvaihe on kuvattu yksityiskohtaisesti vaihe vaiheelta. Tässä tutkimuksessa luotettavuuden kannalta olennaista oli suunnitella toimiva teemahaastattelurunko, jossa eri teemat esiintyvät selkeästi. Lisäkysymyksiin varauduttiin etukäteen. Haastattelua käytiin enakkoon läpi mielikuvaharjoitteluna, jonka avulla varmuus kasvoi itse haastattelutilannetta varten. Haastatteluvaiheen aikana huolehdittiin, että tekninen välineistö oli kunnossa ja että haastattelut tallennettiin niin kuin oli tarkoitus. Aina kunkin haastattelun jälkeen kirjattiin muistiin sekä onnistuneet kysymysmuotoilut että ongelmia tuottaneet kysymykset. Laatua paransi myös se, että aineisto litteroitiin 1-2 päivän sisällä kunkin haastattelun jälkeen, jolloin aineisto oli tuoreessa muistissa ja säilytti alkuperäisen merkityksensä. Haastattelutilanteissa luotettavuuden kannalta tärkeää oli haastateltavien aitous ja rehellisyys. Haastattelut sujuivat niiden osalta hyvin ja haastateltavien oli luonnollista kertoa omista henkilökohtaisista asioistaan. Tutkimuksen luotettavuuden

kannalta voidaan miettiä, ovatko haastateltavat ymmärtäneet kaikki kysymykset tutkijan tarkoituksen mukaisesti ja onko tutkija osannut tulkita vastaukset sillä tavalla kuin vastaaja on ne tarkoittanut. Haastattelujen aikana huomattiin haastateltavien ymmärtävän kysymykset hieman eri tavoin, esimerkiksi hengellisyyttä koskevat kysymykset. Koska tutkimus on toteutettu yksin, laadun kannalta olisi ollut hyvä antaa toisen henkilön tarkistaa haastatteluja nauhalta sekä valmiita litterointeja, mutta siihen ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184-185; Hirsjärvi ym. 2009, 205-207.)

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa nousee kysymykset objektiivisesta tiedosta ja tutkijan tulkinta tiedosta puolueettomasti ja ennakkoluulottomasti. Tärkeää on, että tutkittava ilmiö säilyy sellaisena kuin se on ja tavoittaa ainoastaan tutkittavien näkökulman. Haasteellisinta on ollut tutkijan ajatusmaailman ja henkilökohtaisten havaintojen vaikutus tutkimukseen. Tutkimuksessa on kuitenkin pyritty objektiivisuuden säilyttämiseen koko prosessin ajan. Etenkin haastatteluvaiheessa pyrittiin irroittautumaan henkilökohtaisesta ajatusmaailmasta ja luomaan objektiivisen tutkijan identiteetti. Siihen auttoi omien ajatusten, uskomusten ja asenteiden kirjoittaminen ylös ja niiden purkaminen auki, jolloin voitiin ottaa objektiivinen ote tutkimukseen. Siitäkin huolimatta omien ajatusten neutraloiminen haastattelutilanteessa oli haasteellista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131-132.)

Laadun kannalta olennainen asia oli myös sekä haastateltavien että haastattelijan esille nousevat puolustusmekanismit eli defenssit. Puolustusmekanismit saattavat estää tietyn aiheen käsittelyn, jos siihen liittyy esimerkiksi voimakkaita kielteisiä tunteita tai muistoja. Puolustusmekanismien tehtävä on suojella ihmistä liian voimakkailta tai kielteisiltä tunteilta. Defenssit ovat tavallisia ja tarpeellisia selviytymiskeinoja, mutta haastattelutilanteessa ne voivat häiritä todellisten asioiden käsittelyä tai estää sen jopa kokonaan. Yleisimpiä puolustuskeinoja ovat kieltäminen, torjunta ja siirtäminen. Ne merkitsevät ahdistavien muistojen, mielikuvien ja tunteiden unohtamista ja sulkemista tietoisuuden ulkopuolelle tai syyttämällä niistä toisia ihmisiä. Haastattelussa tutkija pyrki mahdollisimman luottamukselliseen ja välittömään tiedon vastaanottamiseen ja käsittelyyn. Haastateltaessa ihmisiä heidän henkilökohtaisia asioitaan, on ymmärrettävää, että de-

fenssit voivat tulla päälle. Se täytyy ottaa huomioon käsiteltäessä tutkimuksen tuloksia. (Kaukkila & Lehtonen 2007, 82-83.)

Haastateltavien erilaisuus lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Haastateltavat olivat eri elämäntilanteissa ja osa oli käynyt ryhmässä jo pidempään, kun joku oli vasta aloittanut ryhmässä käymisen. Näin ollen ryhmässä pidempään käyneet osasivat kertoa syvällisempiä merkityksiä ryhmän sisältöön ja omiin kokemuksiin liittyen. Osa taas pystyi kertomaan ensivaikutelmistaan ja -tuntemuksistaan paremmin.

Haastattelujen litterointivaiheessa luottamuksellisuus huomioitiin siten, että haastatteleluaineisto kirjoitettiin sanasta sanaan haastateltavien sanoja noudattaen. Haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi samassa järjestyksessä kuin ne toteutettiin. Aineistoa kunnioitettiin kaikissa tutkimuksen vaiheissa aina sen keräämisestä analysointivaiheeseen. Aineiston kunnioittaminen analyysivaiheessa on tärkeää, koska luokittelu lähtee liikkeelle alkuperäisilmaisuista. Tulosten raportoinnissa käytettiin paljon myös alkuperäisilmaisuja tekstin yhteydessä. Tämä lisäsi tulosten esittämisen luotettavuutta. Tulokset esitettiin rehellisesti sellaisena kuin ne tulivat, myös negatiiviset ajatukset ryhmän toiminnasta. Tutkimuksen valmistumisen jälkeen litteroitu ja nauhoitettu aineisto poistettiin asiaankuuluvasti.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tutkimuksen luotettava teoreettinen lähteiden käyttö. Tutkimuksessa on käytetty tutkimuksen kannalta olennaisia teoksia esimerkiksi sosiaalialan ammattiteoksia, samaa aihepiiriä käsitteleviä teoksia sekä ulkomaalaisia tutkimuslähteitä. Tutkimuksessa on pyritty lähteiden oikeanmukaiseen käyttöön ja niiden luotettavuuteen. Lähteiden luotettavuus näkyy muun muassa mahdollisimman monipuolisten ja uusien julkaisujen käyttämisenä lähteinä.

5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Tutkimuksen eettisyys on tärkeää huomioida tutkimuksen kaikissa vaiheissa aina aineiston keruusta analysointiin ja tulosten julkaisemiseen. Eettiset kysymykset ovat tärkeitä tutkittaessa inhimillistä toimintaa. Eettisesti hyvässä tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Siihen kuuluu, että noudatetaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä avointa ja vastuullista toimintaa tutkimustuloksia julkaistaessa. Muiden tutkijoiden työ tulee ottaa huomioon kunnioittavasti. Tutkimuksen eettisten ratkaisujen tavoitteena on ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus. Niiden mukaan on tärkeää olla aiheuttamatta vahinkoa tai loukkausta tutkittavalle riippumatta tutkimuksen tarkoituksista. Tutkija on vastuussa tutkimuksen eettisistä ratkaisuista ennen kaikkea tutkimukseen osallistuneille, sekä kaikille lukijoille. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11; Eskola & Suoranta 1998, 52, 56; Hirsjärvi ym. 2013, 24.)

Tätä tutkimusta tehdessä on pyritty toimimaan eettisesti hyvällä ja kestäväällä tavalla. Tutkimuksessa on pyritty toimimaan avoimesti ja luotettavasti jokaisessa työn vaiheessa. Avoimuus näkyy tutkimuksessa eri vaiheiden perustellisena ja totuudenmukaisena kuvaamisena. Tutkimusta varten kysyttiin lupa tutkimuskohteelta sekä tiedotettiin tutkimuksen etenemisestä ja ajankohdista. Haastatteluissa on pyritty noudattamaan eettisiä ohjeita ja sääntöjä. Tutkimuksen teemat on kerrottu haastateltaville etukäteen. Sen lisäksi haastattelujen nauhoittamisesta on sovittu aina ennen haastatteluita. Haastateltavien yksityisyyden salassapitämistä on noudatettu parhaalla mahdollisella tavalla.

Tietojen käsittelyssä kaksi keskeistä eettisyyden periaatetta ovat luottamus ja anonymiteetti. Näitä pyrittiin noudattamaan tietojen käsittely- ja analysointivaiheissa. Aineiston hankintaprosessi pidettiin avoimena ja selkeänä. Jokaiselle tutkittavalle pyrittiin antamaan riittävästi tietoa tutkimuksen luonteesta ja tavoitteista sekä sen vapaaehtoisuudesta ensin yhteisesti kaikilla ja uudelleen ennen haastattelun alkua. Tutkimuksessa on tärkeää tutkittavien anonymiteetin kunnioittaminen. Erityisesti arkaluonteisia tietoja kerätessä

tutkijan on arvioitava, onko tiedon lisä niin arvokas, että se oikeuttaa puuttumaan ihmisen yksityisyyteen. Tätä pohdittiin erityisesti hengellisyysteeman kohdalla. Tutkimukseen osallistujat olivat kuitenkin yleisesti ottaen niin halukkaita ja avoimia kertomaan omasta hengellisyydestään, että ne eivät tuntuneet arkaluonteisilta. Haastattelujen nauhoittamiseen kysyttiin lupa tutkittavilta aina etukäteen. Myös tietoja julkistaessa pidettiin huolta luottamuksellisuudesta ja anonymitetistä. (Eskola & Suoranta 1998, 56-57.)

Eettisyyteen kuuluu myös asioiden kriittinen tarkastelu (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11). Tutkimuksessa on pyritty kriittisyyteen kysenalaistamalla asioita tutkimuksen eri vaiheissa. Lähdekritiikkiä on pyritty noudattamaan koko tutkimusprosessin ajan. Lähdemateriaaliksi on valittu vain tutkimuksen kannalta merkittäviä teoksia. Eskolan & Suorannan (1998, 59.) mukaan eettisten ongelmien tunnistaminen ja välttäminen etukäteen vaatii tutkijalta ammattitaitoa ja ammattietiikkaa. Tutkimuksessa on pyritty juuri sen tyyppiseen herkkyyteen, jotta on voitu huomata tutkimuksen ongelmakohtia.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Yhteisöön kuuluminen

Tutkimustuloksissa kuvataan luokittelujen pohjalta muodostuneet käsitteet ja niiden sisällöt. (Liittet 4, 5 ja 6.) Teemahaastattelun myötä saatu tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan. Tuloksena syntyi kolme pääluokkaa, jotka kuvaavat aineiston keskeisintä sisältöä. Pääluokat ovat yhteisöön kuuluminen, auttaminen seurakunnassa ja hengellisyyden merkitys. Tutkimustuloksissa käytetään paljon alkuperäisilmauksia, jotta mahdollisimman totuudenmukainen ajatus säilyisi. Johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.)

Silmukka-ryhmän osallistujat saivat kertoa avoimesti omasta taustastaan ja siitä, kuinka he päätyivät ryhmään. Puolet haastateltavista olivat käyneet ryhmässä jo pidemmän aikaa ja puolet olivat vasta-alkajia. Kaikki ilmoittivat jatkavansa ryhmässä käymistä, myös ensikertalaiset. Käymisaktiivisuus ja sitoutuneisuus näkyi siten, että osallistujat olivat pääosin itsekin mukana kehittämässä ja ideoimassa toimintaa. Useat ryhmän osallistujat tunsivat ryhmän omakseen. Osallistujilla oli erilaisia motiiveja ryhmässä käymiselle. Merkittäväksi motiiviksi osallistujat kertoivat halustaan kuulua johonkin ja saada vertaistukea.

Se tärkein syy on se, että kuulua johonkin. Kun on koko ikänsä ollu töissä, mä oon aina kuulunu ja tuntenu kuuluvani siihen ja se on se tärkein.

Kyllä se on se yhdessäolo ja vaihtaa niitä mielipiteitä. Ja elämässä on niitä kaikenlaisia tapahtumia, joita voi jakaa sitten. Kyllä se varmasti on se, että saa olla osana jotakin, kun on ollu kauan työssä.

Suurin osa haastatelluista oli työelämänsä ohittaneita. Työelämästä tuttu yhteisöllisyys ja tunne kuuluvansa johonkin on ollut kaikille merkityksellistä. Kun työelämästä irtaannutaan esimerkiksi eläkkeelle siirtymisen myötä, tarve vastaavanlaiselle yhteisölle kasvaa. Osa haastatelluista kertoi saaneensa apua Silmukasta myös vaikeassa elämäntilanteessa ollessaan. Silmukka tuntui olevan heille enemmän kuin vain käsityöpiiri. Sieltä sai vertaistukea erilaiseen elämäntilanteeseen. Ryhmästä saatu tuki oli esimerkiksi sitä, että ihmisillä on ollut samanlaisia huolia tai koettelemuksia ja niistä yhdessä keskusteleminen on auttanut ymmärtämään tilannetta ja helpottamaan oloa.

Mä jäin yksinäiseksi, ja mun täytyi hakea jonnekin piireihin ja tämä tuntu minusta niin mukavalle ja sopivalle.

Suurin osa osallistujista oli löytänyt Silmukan lehti-ilmoituksen perusteella, mutta myös ystävien ja tuttavien houkuttelemina. Monet ovat olleet mukana toiminnan alusta lähtien ja osa tullut vasta, kun ryhmä on siirtynyt uusiin tiloihin kirkon alakertaan. Haastatelluissa ilmeni, että moni Silmukan osallistuja käy myös muissa käsityöpiireissä. Toiset olivat tulleet Silmukkaan sen vuoksi, kun toinen ryhmä oli tullut maksulliseksi tai ei ollut muutoin sopiva.

Yleensäkin mä olen monessa näissä käsityöpiireissä.

- - - ja sitten se (toinen ryhmä) tuli maksulliseksi ja osa siirtyi tänne ja osa käy molemmissa.

Ryhmään tuleminen on ollut pääasiassa helppoa ja mukavaa. Silmukkaa ei mielletä vain käsityöryhmäksi vaan sitä pidetään myös sosiaalisen kohtaamisen paikkana. Osallistujat kuvailevat ensivaikutelmiaan ryhmästä ystävälliseksi, lämminhenkiseksi ja avoimeksi. Ryhmässä voi olla oma itsensä ja kaikille on tilaa. On helppo tutustua uusiin ihmisiin ja saada uusia ystäviä.

Siitä olin yllättyne, miten ystävällisesti otettiin vastaan ja miten vieressä istuvat rupes heti keskustelemaan.

Siinä on kaikille tilaa. Siinä voi istua vaikka sen saman ihmisen vieressä joka kerta ja jutella. Ja kaikki tuo siihen sitä omaa, mitä on viikon aikana tapahtunu. Kuka enemmän, kuka vähemmän.

Tärkeänä asiana pidettiin yhdessäoloa ja kuulumisten vaihtoa. Kuitenkaan koko ajan ei tarvitse olla äänessä, vaan voi olla myös hiljaa, jos siltä tuntuu. Ryhmässä ei ole myöskään pakko tehdä käsitöitä, vaan voi olla vain toisten seurana. Noin puolet haastatelluista kertoivat tapaavansa kävijöitä myös ryhmän ulkopuolella. Ryhmästä saaduilla sosiaalisilla suhteilla oli suuri merkitys osallistujille, ja ne lisäsivät heidän sosiaalista aktiivisuuttaan.

Voi olla hiljaa ja olla ihan oma ittensä.

- - - sitten on nämä ihmiset. Saada uusia ystäviä ja saada jopa vaikutteita ja kädentaitoja ihan konkreettisesti. Ja kyllä se on se yhdessäolo ja vaihtaa niitä mielipiteitä. Ja elämässä on niitä kaikenlaisia tapahtumia, joita voi jakaa sitten.

Todella paljon olen saanu uusia ihania ystäviä. - - - Kyllä pidetään yhteyttä paljonkin.

Me keskustellaan monista eri asioista ja henkilökohtaisistakin asioista.

Silmukka-ryhmästä voi saada myös käytännön apua esimerkiksi omiin henkilökohtaisiin asioihin, terveyteen tai käsitöihin liittyen. Ryhmän idea todettiin suurelta osin toimivaksi, ja osallistujat olivat tyytyväisiä sen sisältöön. Ryhmän kävijämäärään oltiin myös tyytyväisiä. Aivoimeen ryhmätoimintaan kuuluu, että kävijämäärä voi vaihdella

suurestikin eri kertoina. Vaikka Silmukan kokoontumistilat ovat melko rajalliset, ovat uudet kävijät silti tervetulleita.

Kyllä se (kävijämäärä) mielestäni on sopiva. Jos se liian isoksi mennee niin siihen tulee tietynlaista jäykkyyttä.

On ihan sopiva määrä, mutta aina on lisää tervetullut. Mukavaa on uutta porukkaa on saada.

Osallistujat olivat myös tyytyväisiä toiminnan sisältöön. Erityisesti erilaiset kurssit koettiin mukavaksi ohjelmaksi. Osallistujat saivat myös vaikuttaa toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Käsitöideoiden yhdessä suunnittelu ja jakaminen olivat heille tärkeitä asioita. Muutoinkin haastatteluissa välittyi ryhmän yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Kehittämisehdotuksena tuotiin esille myynnin edistäminen. Kulkuyhteyksiin ja tiloihin oltiin tyytyväisiä.

Myyntiä vois olla enemmän. Vois mennä myymään vaikkapa kaupan tiloihin tai johonkin.

Aina uusia ideoita esitellään ja kehitellään.

Tuo tilakin on kiva. Se sulkee meidät sisäänsä. Se yhdessäolo siinä tilassa...

6.2 Auttaminen seurakunnassa

Silmukan osallistujat kertoivat vapaaehtoisen auttamisen olevan yksi tärkeimpiä syitä toimintaan osallistumiselleen. Kaikki tiesivät, että käsitöistä saatu tuotto menee lähetystyöhön, usein jopa nimeltä mainittuun kohteeseen. Se motivoi heitä jatkamaan tekemistä.

Minua innosti se, että tuotto menee lähetystyöhön.

Se, että sais tehdä jotain, että tuki menis niille sinne, varsinkin lapsille.

Auttamisella on osallistujille myös yhteiskunnallinen merkitys. Heillä kaikilla on vilpittön ja ihailtava auttamisen halu. Aktiivinen auttaminen ei rajoitu vain Silmukka-ryhmään, vaan monet heistä tekevät vapaaehtoistyötä monissa eri paikoissa ja piireissä sekä kotonaan. Osa käyttää paljon aikaa käsitöiden suunnitteluun ja tekoon. He pitävät siitä, ja samalla heillä on mahdollisuus auttaa.

Jos kerran harrastaa käsitöiden tekemistä niin tätä kautta voi auttaa.

Seurakuntaa järjestäjänä pidettiin toimintaan sopivana. Seurakunta oli monille turvallinen ja kotoisa ympäristö, joka herätti luottamusta. Luottamus näkyi sitoutuneisuutena toimintaan. Kokoontuminen kirkon tiloissa tuntui vastaajien mielestä mukavalta. Samalla he saavat olla luonnostaan Jumalan sanan äärellä. Osa oli ollut seurakunnan toiminnassa jo pitkään mukana, kun taas osa on vasta tullut mukaan. Silmukan toiminta on selkeästi osa seurakunnan tehtävää, ja se saa osallistujien mielestä näkyä.

Täällä on ihan toisenlaista porukkaa.

Kyllä mä oon saanu sen käsityksen, että kirkon toiminnassa olijat ovat tosi sitoutuneita.

Kun mä alan johonki, niin mä olen siinä aika säännöllisesti mukana.

Silmukan toiminta on jo vuosien aikana vakiintunut ja ryhmä on osoittautunut tarpeelliseksi. Toimintaan on haluttu sitoutua. Ryhmään sitoutuneisuutta lisääviä tekijöitä olivat seurakunta toimintaympäristönä, säännöllinen kokoontuminen ja erityinen sosiaalinen yhteisö. Ryhmän jäsenten välillä kerrottiin olevan tietynlainen yhteydentunne. Osa puolestaan kertoi olevansa sitoutuvia henkilöitä ylipäätään kaikkeen toimintaan.

6.3 Hengellisyyden merkitys

Haastattelujen perusteella hengellisyyden merkitys jakoi mielpiteitä. Suurelle osalle hengellisyydellä oli suuri merkitys. Silmukkaa kuvailtiin hengellisenä kohtaamispaikana, jossa saa olla Jumalan sanan äärellä. Suurin osa käy myös kirkoissa ja muissa hengellisissä tapahtumissa Silmukan lisäksi. Silmukkaan haluttiin osallistua nimenomaan siksi, että se on seurakunnan oma ryhmä ja että siellä saa toteuttaa hengellisyytään.

Henkinen elämähän se on sitten kulkee mukana. Tärkeä ja mieluisa.

- - - mulle riittää ihan seurakunta, en tarvi enempää sitten.

Kaikissa näissä joulujuhlissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, joihin on mahdollisuus mennä niin käyn.

Osalle haastateltavista hengellisyydellä ei ollut niin suurta merkitystä. Heille pääasia oli toisten ihmisten tapaaminen, käsityöt ja vertaistuki. Heille ei ollut niin suurta merkitystä, onko järjestäjä seurakunta vai joku muu taho tai pidetäänkö hartautta vai ei. Osa oli jopa ihmetelty, kuinka hengellisyydestä tehdään niin näkyvää hartauksien, rukouksien ja virsien muodossa.

- - - mutta nyt mä oon aatellu että se on täällä maassa maan tapa, että täällä on se tapa ja siitä ei kannata enempää ajatuksiaan vatvoa.

Niinku mun tapauksessa. Mulle sillä (hengellisyydellä) ei ole merkitystä.

Haastatteluissa nousi esille aloitushartauden suuri merkitys. Hartaudessa hengelliset asiat nostetaan esille. Se todettiin erittäin hyväksi päivän aloittajaksi, jonka myötä sai hiljentyä. Osallistujien mielestä hartaus sopii hyvin tällaisen tilaisuuden aloittajaksi. Se herättää kuulijoissa yhteenkuuluvuutta ja kiittollisuutta sekä liittää toiminnan yhteen seu-

rakunnan toimintaa. Hartaus myös erottaa Silmukan muista tilaisuuksista siten, että ollaan Jumalan sanan äärellä.

Sillä (hartaudella) on iso merkitys. Se tuntuu aina ku kokoonnutaan yhteen. Siinä sitten ollaan ja veisataan. Erittäin hyvä aloitus.

Haastateltavat kertoivat hartauden herättävän ajatuksia lapsuudestaan. Hartaudessa esille nousevat Raamatun kohdat, sananlaskut ja virret, herättävät muistoja lapsuudesta, jossa vanhemmat ovat esimerkiksi käyttäneet samoja lauseita kasvatuksessaan. Hartauden sanottiin koskettavan henkilökohtaisesti, vaikka sitä ei ääneen sanottaisikaan.

- - - Niinkö tuo aamu hartaus, siinä on monesti semmosia asioita, jotka herättää minussa ajatuksia. Enkä mä välttämättä sanokaan niitä ääneen, mutta useimmat niistä ajatuksista tulee tuolta lapsuudesta. Kun minuthan on kasvatettu Raamatun lauseilla ja sananlaskuilla.

Niin ainaki minua se (hartaus) koskettaa ja herättää niitä ajatuksia ja muistoja sieltä, että näinhän minua on opetettu jo silloin lapsena.

Hartaus koskettaa henkilökohtaisesti myös siten, että rukouksissa voi tuoda esille omia asioita, joiden puolesta halutaan rukoilla. Rukoilla voidaan esimerkiksi perheasioiden, sairauksien sekä ilojen ja surujen puolesta. Hartaudessa esille nousevien asioiden ja ajatusten kerrottiin tulevan lähemmiksi ja henkilökohtaisemmiksi asioiksi kuin muissa hengellisissä tilaisuuksissa kuten kirkossa. Osallistujien mielestä olisi hyvä, jos hartaudessa esille nousevia ajatuksia voitaisiin pohtia ja keskustella myös hartauden jälkeen.

- - - Mutta ehkä semmoista haluaisin enemmän semmosta jakamista sen hartauden jälkeen, ettei ois niin kiire kahville. Kun siinä jää semmosia ajatuksia, joita vois vähän jakaa sitte muiden kanssa. Niitä muita asioitahan voi jakaa siinä kahvittelun lomassa, mutta se keskeytyy semmonen ajatus, kun on juuri puhuttu jotain semmosta,

mikä on herättänyt ajatuksia, niin ei siinä tuu enää semmosta tilaisuutta jakaa niitä ajatuksia.

Hartaushetkessä oleellisena pidettiin ohjaajan roolia. Ohjaajan kykyä pitää hartauksia ja puhua hengellisistä asioista keuhuttiin ja osallistujat pitivät niitä merkityksellisinä. Lisäksi ohjaajan toimintaa kuvailtiin osallistuvaksi ja leppoisaksi. Ohjaaja lisäsi turvallisuudentunnetta, ja hän toimi hyvänä motivoijana ryhmässä.

Kyllä se (ohjaaja) tuo turvallisuudentunnetta. Ei se varmaan toimis ilman ohjaajaa. Mä oon sitä mieltä, että kaikessa toiminnassa pitää olla se yksi vastuhenkilö tavallaan.

Ohjaajalla on suuri merkitys tässä roolissa. Ja kun hän alottaa päivän, siinä on jotakin niin ihanaa. Ja kun hän pitää alkuhartauden niin se monesti tuo semmosia asioita mieleen ja puhuu, joita iteki joskus ajattelee ja se on tosi ihanaa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustuloksista saatujen tietojen perusteella voidaan esittää seuraavat johtopäätökset:

1. Yhteisöllisyydellä on suuri merkitys Oulun tuomiokirkkoseurakunnan Silmukka-ryhmän osallistujille.
2. Seurakunnassa auttaminen on merkityksellinen ryhmään osallistumisen motiivi.
3. Hengellisyydellä on osalle ryhmäläisistä suuri merkitys ja osalle sillä ei ole lainkaan merkitystä.

Haastattelujen perusteella yhteisöllisyydellä on suuri merkitys toimintaan osallistumisessa. Suurin osa kertoi saavansa Silmukasta yhteisöllisyyden tuomaa turvaa. Työelämästä jättäytymisen myötä syntynyt sosiaalinen aukko ja yhteisöön kuulumisen tunne täyttyvät Silmukka-ryhmässä. Ryhmää pidetään sosiaalisten kohtaamisten paikkana. Ryhmässä voi olla oma itsensä ja kaikille on tilaa. Uusia ystäviä on helppo saada. Lisäksi ryhmästä voi saada apua erilaisiin asioihin kuten käsitöihin tai vaikkapa terveyteen liittyen. Osallistujat ovat suurelta osin erittäin tyytyväisiä ryhmän toimintaan ja sen sisältöön.

Silmukka-ryhmän osallistujien mukaan vapaaehtoinen auttaminen on yksi tärkeimmistä syistä osallistua ryhmän toimintaan. Auttamisella on myös yhteiskunnallinen merkitys. Useat ryhmään osallistujat tekevät vapaaehtoistyötä myös muissa paikoissa. Käsitöiden tekeminen on monelle mieluisaa ja samalla heillä on mahdollisuus auttaa. Seurakuntaa pidetään toimintaan sopivana ympäristönä. Seurakunta on monelle turvallinen ja kotoisa ympäristö. Silmukan toiminta on selkeästi osa seurakunnan tehtävää, ja se saa osallistujien mielestä näkyä toiminnassa.

Suuri osa Silmukka-ryhmän osallistujista pitävät ryhmää hengellisenä kohtaamispaikkana, jossa saa olla Jumalan sanan äärellä. Hartaus ja muu hengellisyys erottaa Silmukka-ryhmän muiden käsityöpiirien toiminnasta. Osallistujat ovat aktiivisia kävijöitä seurakunnan muissakin hengellisissä tapahtumissa. Hengellisyys näyttäytyy merkittävänä osana toimintaa. Osalle haastateltavista hengellisyydellä ei puolestaan ole niin suurta merkitystä. He kokevat ryhmän tärkeimpinä asioina ihmisten kohtaamisen, käsitöiden teon ja vertaistuen mahdollisuuden. Ohjaajalla on puolestaan suuri merkitys ryhmässä sekä ohjaajana että hartauden pitäjänä ja motivoijana.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millainen merkitys Silmukka-ryhmän toiminnalla on sen osallistujille. Tässä osiossa pohditaan, kuinka tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet on saavutettu, ja miten tutkimusta voidaan hyödyntää. Tuloksia verrataan sekä teorianäkökulmaan että aikaisempiin tutkimuksiin.

Haastattelujen perusteella osallistujilla on kokemus siitä, että Silmukka on vastannut siihen tarpeeseen, mitä kukin on siltä toivonut saavansa. Ryhmässä tärkeimpinä asioina pidettiin yhteisöön kuulumista, seurakunnassa auttamista ja hengellisyyttä. Yhdistäväksi tekijäksi voidaan muotoilla osallisuuden kokeminen. Osallisuus ilmenee kuulumisena yhteisöön, jossa olennaista on mukanaolon tunne ja vaikutusmahdollisuudet. Osallisuus näkyy Silmukassa myös ryhmätoiminnan muodossa. Seurakunta on oman olemuksensa mukaan osallisuuden yhteisö, jonka jäsenet ovat tasavertaisia keskenään, kuten Silmukka-ryhmässä. Silmukan muodostamassa yhteisössä osallisuus merkitsee henkilöiden omakohtaista sitoutumista ja vaikuttamista sekä vastuun ottamista. Nämä näkyvät osallistujien aktiivisen osallistumisen ja käsitöiden tekemisen muodoissa. Osallisuuteen kuuluu myös olennaisesti vuorovaikutus. Ihmisenä oleminen tarkoittaa pohjimmiltaan suhteessa olemista. Suurin osa vastaajista ilmoittikin pitävänsä ryhmässä tapahtuvaa sosiaalista kanssakäymistä tärkeänä. Yhteisöissä tärkeintä on se, että niissä voidaan olla yhdessä, tehdä ja muuttaa asioita. Osallistamalla vapaaehtoisryhmään osallistajat saavat osallisuuden tuomaa iloa ja mielihyvää. Vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa tuo heidän elämäänsä kaivattua sisältöä ja vaihtelua yksin olemiselle. (Jokinen & Pohjola 2007, 181; Kohonen & Tiala 2002, 6-8; Nurmi & Rantala 2011, 6-7.)

Silmukka-ryhmän perimmäisenä tarkoituksena on avun antaminen käsitöitä tekemällä lähetystyön hyväksi. Vapaaehtoinen auttaminen on yhteiskunnallisesti tärkeä asia. Se tuottaa yhteiskunnalle lisäarvoa. Vapaaehtoistyö perustuu siihen, että apuutarvitsevista otetaan yhteinen vastuu. Tutkimuksen mukaan yhteinen tekeminen lisää osallistujien sosiaalista pääomaa, joka tarkoittaa ihmisten keskinäistä verkostoitumista, luottamusta

ja vastavuoroisuutta. Ne syntyvät nimenomaa vapaaehtoistoiminnassa. Haastatteluissa ryhmän osallistujien yhteenkuuluvuuden tunne tuli ilmi monessa eri kohdassa. Ryhmää kuvailtiin ”erityiseksi” ja ”omanlaiseksi” ryhmäksi, jossa yhteishenki on ihan omaa luokkaansa. Vapaaehtoisuus on useimmiten muille antamista. Halu auttaa motivoi Silmukan osallistujia. Vapaaehtoinen saa myös itse osallistumisestaan hyötyä muun muassa henkilökohtaista hyvinvointia, mahdollisuutta toteuttaa itseään sekä hyvää mieltä. (Haarni 2010, 132-134; Kirkas 2015.)

Tutkimuksessa nousi esille myös hengellisyiden merkitys ryhmässä. Hengellisyys koostuu uskonnollisista ja psykologisista tekijöistä. Siinä on kyse uskon harjoittamisesta ja uskossa elämisestä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että ryhmästä saatava hengellisyiden tarve vaihtelee. Suurelle osalle se oli erittäin merkityksellinen, kun taas toisille ei. Rautio (2003, 47-49) kiteyttää hengellisyiden tarkoittavan loppujen lopuksi rakkautta lähimmäistään kohtaan. Silmukassakin hengellisyys ilmenee paitsi hartauden, virsien ja rukouksien muodossa, se esiintyy myös suhteessa toisiin ihmisiin. Hengelliseen hyvinvointiin liittyy olennaisesti sisäinen rauha ja ilo. Silmukasta on tullut osallistujilleen paikka, jossa hengellisyys ja rauha ovat olennaisesti läsnä. Ilman hengellisyyttä toiminnasta puuttuisi olennainen osa. Tutkimuksen mukaan ilman hengellisyyttä toiminta ei olisi entisensä. Hengellisyys tuo Silmukan toimintaan turvaa ja luottamusta, johonkin sellaiseen, mitä ei voida silmin nähdä. (Valopaasi 1996, 13.)

Haastattelujen mukaan hartauden pitämisellä on suuri merkitys hengellisyiden toteutumisen kannalta. Seurakunnan järjestämissä ryhmissä Jumalan sanaa pidetäänkin esillä yleensä juuri hartauden muodossa. Haastattelujen mukaan myös hartauden pitäjän persoona saa olla selkeästi näkyvissä hartauksissa. Erityisesti sellaiset puheet ja Raamatun sanat, jotka herättävät ajatuksia lapsuudesta ja nuoruudesta, koettiin merkityksilliseksi. Kuten Kiiskin (2009) mukaan vertaistuen merkitys korostuu kun ryhmässä olevat jakavat saman kokemusmaailmansa. Silmukassa tämä näkyy sosiaalisten suhteiden syntymisenä, jotka tukevat ihmisten elämässä selviytymistä. Tällöin ryhmäläiset oppivat muiden osallistujien tiedoista ja kokemuksista. Yhdessä kokoontuminen auttaa monia ihmisiä samalla kertaa. (Peltomaa & Rissanen 2011.)

Tämän tutkimuksen mukaan näyttäisi siltä, että ryhmätoimintaan osallistuminen ja sen voimaannuttava vaikutus perustuu ryhmän jäsenten kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Ryhmässä voi tuntea kuuluvansa osaksi ryhmää ja sillä on osallisuutta lisäävä merkitys. Osallistujat saavat ryhmästä sosiaalisuutta, yhteisöllisyyttä, käytännön tekemistä sekä henkistä tukea. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää laajasti, mutta jossain määrin ne voivat vastata samankaltaisten ryhmien toimintaa. Tutkimusta voidaan pitää siten merkittävänä, että tutkittavan ryhmän osallistujat vaikuttavat seurakunnan toimintaan ja koko yhteiskuntaan omalla aktiivisuudellaan.

Aikaisempiin tutkimuksiin vedoten myös tässä tutkimuksessa päädyttiin siihen, että ryhmässä syntyvä sosiaalinen vuorovaikutus on merkittävä osa ryhmätoimintaa. Vertaistuellalla todettiin olevan suuri merkitys Silmukan toiminnassa, kuten todettiin myös Munkkiniemen seurakunnassa tehdyssä tutkimuksessa. Yhteiskunnallisesti tärkeä löytö tämän tutkimuksen myötä, oli osallistujien vilpitön auttamishalu, joka näkyi konkreettisenä auttamisena käsitöiden muodossa. Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa kävi ilmi, oma kiinnostus käsitöiden tekoon motivoi auttamaan. Vapaaehtoistoiminnan pääpaino on ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja omaehtoisessa osallistumisessa. Vastaajien mukaan myös Silmukka todettiin paikaksi, jossa saa mahdollisuuden vahvistaa omaa sosiaalista verkostoaan, saada mielekästä tekemistä ja hyvän mielen.

Tutkimustuloksia voidaan vapaasti hyödyntää sosiaali- ja kirkonalojen työn kehittämässä sekä toiminnan jatkosuunnittelussa. Tutkimuksesta saatua tietoa voivat hyödyntää myös muut aiheesta kiinnostuneet sekä ammatissaan työskentelevät henkilöt. Jatkotutkimusaiheena olisi kiinnostavaa tutkia minkälaisia merkityksiä vapaaehtoisvoimin tehtyjen käsitöiden saajat liittävät tuotteisiin esimerkiksi jonkun yksittäisen keräyksen tai kohteen näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aho, Matti 2009. Hengellisen hoidon välineet. Teoksessa Aalto, Kirsti & Gothóni, Raili. Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja, 48.
- Andersson, Jari 2007. Vammala - Lasten ja nuorten kunta? Lasten ja nuorten osallisuus päätöksenteossa. Teoksessa Gretscher, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, 167.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 11-12.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 19,85, 86-87.
- Granö, Sirpa 2014. Osallisuus vanhuudessa -seminaari. Gerontologia 4/2014, 274-275. Viitattu 15.6.2015. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Elektra-aineisto.
- Grevbo, Tor Johan 2006. Sjelesorgens vei. En veiviser i det sjelesorgeriske landskap - hisotirsk og aktuelt. Oslo: Luther Forlag.
- Haarni, Ilka 2010. Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeläiset kaupungissa. Helsinki: Gaudamus Helsinki University Press.
- Hakala, Pirjo 2002. Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Helosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani (toim.) 2002. Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja,
- Hanhirova, Marjaana & Aalto, Kirsti 2009. Ihmisen hengelliset tarpeet. Teoksessa Aalto, Kirsti & Gothóni, Raili. Ihmisen lähellä. Hengellisyys hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja, 13.
- Hanhivaara, Pirjo 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus - osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 3/2006. Helsinki. 32-33.
- Heikkinen, Anna-Mari 2015. Pastori, tuomiokirkkoseurakunta. Oulu. Henkilökohtainen tiedonanto 24.6.2015.

- Helén, Jouni 2011. Saattohoidon kehittämishankkeen arviointi -Tapaustutkimus. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Viitattu 1.7.2015. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/34551/Helen_Jouni.pdf?sequence=1
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1980. Teemahaastattelu. Tampere: Gaudeamus, 41.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1985. Teemahaastattelu. 3. Painos. Helsinki: Kyriiri Oy, 15, 36.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Haastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy,
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi, 205-207.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huotari, Voitto 1995. Yhteyden aika. Kirkko kansalaisyhteiskunnan murroksessa. Helsinki: Kirjapaja, 163.
- Häyrynen, Seppo 2003. Rukous arjen keskellä. Teoksessa Häyrynen, Seppo; Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Jokinen, Kimmo & Pohjola, Kirsi 2007. Lasten media ja toimijuus. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, 181.
- Kantanen, marja 2002. Yhteiskunnallinen vastuu. teoksessa Helosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Karttunen, Laura & Tahvanainen, Suvi 2012. Osallisuus aikuisten avoimessa ryhmätöinnässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 12.1.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/43872/Tahvanainen_Suvi.pdf?sequence=1
- Kaukkila, Veli & Lehtonen, Elisa 2007. Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. Suomen Mielenterveysseura. Helsinki: SMS-tuotanto Oy, 13, 17, 31-33.

- Kettunen, Paavo 2013. Auttava kohtaaminen I. Sielunhoidon perusteet ja teologia. Helsinki: Kirjapaja OY, 16-17.
- Kiilakoski, Tomi 2007. Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Helsinki: Hakapaino Oy, 10-14.
- Kiiski, Jouko 2009. Sielunhoito. Helsinki: Edita Prima.
- Kirkas, Tiina 2015. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lapset ensin. Iloksi ja hyödyksi. Viitattu 11.11.2015. <http://www.mll.fi/julkaisut/lapsemme-lehti/juttunostot/lapsemme-2-2015/iloksi-ja-hyodyksi/>
- Kirkkohallitus 2007. Meidän kirkko. Osallisuuden yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Viitattu 6.7.2015. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8-C225770A002E3448/\\$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8-C225770A002E3448/$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf)
- Kirkon tutkimuskeskus 2012. Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kohonen, Kirsi & Tiala, Toni 2002. Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasiainministeriö. Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Art-Print Oy, 6-8.
- Koskiahho, Briitta 2002. Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Teoksessa Bäcklund, Pia; Häkli, Jouni & Harry Schulman (toim.) Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus, 37.
- Kotila, Heikki 2003. Spiritualiteetti - ajankohtainen näkökulma. Teoksessa Häyrynen, Seppo; Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo (toim.). Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 13.
- Kotila, Heikki 2009. Hiljaisuus, kohtaaminen ja läsnäolo. Teoksessa Puustinen, Raimo (toim.) Usko, toivo ja terveys. Kristillinen usko ja lääkärin työ. Hämeenlinna: Karisto, 63.
- Kuha, Tarja 2009. Ryhmätoiminta ikäihmisen tukena Munkkiniemen seurakunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulu Helsinki. Opinnäytetyö. Viitattu 12.1.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/7352/tarja_kuha.pdf?sequence=1

- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11, 5-7.
- Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen, Sirpa & Nikkonen, Merja (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Helsinki: WSOY, 23.
- Laukkanen, Minttu 2013. Hyväntekeväisyyskäsityöt. Helsingin yliopisto. Pro Gradu -tutkielma. Viitattu 12.1.2016. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/42273/hyvantek.pdf?sequence=1>
- Lehtonen, Heikki. 2001. Yhteisö, yhteisöllisyys ja yhteisötyö. Teoksessa Keränen, Eija; Nissinen, Pasi; Saarnio, Tuula & Salminen, Mirva (toim.) *Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet*. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 49.
- Martikainen, Jouko 2003. Hengellinen lukeminen. Teoksessa Häyrynen, Seppo; Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo (toim.). *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Metsämuuronen, Jari (toim.) 2006. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. 1. laitos, 1. painos. Helsinki: International Methelp Ky, 22-23.
- Metsämuuronen, Jari 2008. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Metodologia-sarja 4. 3. painos. Helsinki: International Methelp Ky, 20.
- Metteri, Anna 2003. Kohtaamiset sairastavan kansalaisen ja palvelujärjestelmän suhteissa. Luottamuksen rakentumisen näkökulma. Teoksessa Metteri, Anna (toim.) *Syntykö luottamusta? Sairastaminen, kansalainen ja palvelujärjestelmä*. Helsinki: Edita, 92.
- Mäntylä, Ritva 2008. Tapauskohtainen joustavuus - tapaustutkimus toimintatutkimuksena. Teoksessa Syrjäläinen, Erja; Eronen, Ari & Värri, Veli-Matti (toim.). *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. 3. painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 45.
- Mölsä, Anneli; Krogerus-Therman, Iselin; Raatikainen, Ritva & Toivanen, Sinikka 1985. *Hoitotyön ammattisanastoa*. Hämeenlinna: SHKS.
- Nivala, Elina 2008. *Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa*. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Kuopio: Snellman-instituutti.

- Nurmi, Suvielise & Rantala, Kaisa (toim.) 2011. Näyn ja kuulun. Lapsen etu ja osallisuus. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, 6-7.
- Nylund, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino,
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 15-17, 69.
- O'Brien, M. 1992. Henkinen eheys. Teoksessa Yura, W.; Walsh, M. (toim.) Inhimilliset tarpeet ja hoitotyö 2. Helsinki: WSOY.
- Oulun ev.-lut. seurakunnat i.a.b. Oulun tuomiokirkkoseurakunta. Viitattu 24.6.2015. <http://www.oulunseurakunnat.fi/oulun-tuomiokirkkoseurakunta>
- Oulun ev.-lut. seurakunnat i.a.a. Tuomiokirkkoseurakunnan historia. Viitattu 24.6.2015. <http://www.oulunseurakunnat.fi/oulun-tuomiokirkkoseurakunta/historia>
- Oulun seurakuntayhtymä 2014. Talousarvio vuodelle 2015. Toiminta- ja taloussuunnitelma 2015-2017. Viitattu 24.6.2015. <http://www.oulunseurakunnat.fi/documents/332811/358441/Talousarvio+vuodelle+2015+ja+Toiminta-+ja+talousuunnitelma+2015-2017/78a3b294-f8d7-49df-986a-b9b10ffda097>
- Peltomaa, Tiina & Rissanen, Satu 2011. Ison pieni hartauskirja. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.7.2015. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25810/Peltomaa_Tiina_Rissanen_Satu.pdf?sequence=1
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2011. Suomalaisten altruismin tyypit. Auttamisen kolme muotokuvaa. Teoksessa Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (toim.) Hyvien ihmisten maa. Auttaminen kilpailukyky-yhteiskunnassa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 74.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.
- Raunio, Antti 2000. Ihminen elää pelkästään toisille eikä itselleen. Luterilainen käsitys altruismista ja egoismista ihmisen toiminnan motivaationa. Teoksessa

- Malkavaara, Mikko (toim.) Ei etsi omaansa. Tutkimuksia altruismista ja yhteisvastuusta. Helsinki: Kirkkopalvelut, 47-49.
- Raunio, Antti 2003. Onko olemassa luterilaista spiritualiteettia? Teoksessa Vainio, Olli-Pekka (toim.) Johdatus Luterilaisen spiritualiteetin teologiaan. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Sariola, Yrjö 2011. Ehjäksi hoida. Hengellisyys vanhuudessa. Porvoo: Bookwell Oy, 83.
- Stinissen, Wilfrid 1997. Hengellisestä ohjauksesta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 1997, 18.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Spiritualiteetti. Viitattu 15.7.2015. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Spiritualiteetti>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Vapaaehtoistyö. Viitattu 23.7.2015. <http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Vapaaehtoistyö>
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015. Meidän kirkko - välittävä yhteisö.
- Syrjäläinen, Eija 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä, Leena; Ahonen, Sirkka; Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo (toim.). Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino Westpoint Oy, 68.
- Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsinki. Itä-Suomen yliopisto. Väitöskirja.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 97.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja analyysi 10. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 85.
- Valopaasi, Mirjam (toim.) 1996. Uskonnollisuus ja hengellisyys käsitteinä. Teoksessa Valopaasi, Mirjam. Uskonnollisuus hoitotyön arjessa. Näkökulmia hengelliseen hyvinvointiin ja pahoinvointiin. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 13-14.
- Yin, Robert K. 2011. Qualitative research from start to finish. New York: The Guilford Press, 177-178.

LIITTEET

LIITE 1: Saatekirje osallistujille

SAATEKIRJE

Hei,

Olen sosionomi-diakoni -opiskelija Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyön Oulun tuomiokirkkoseurakunnan Silmukka-ryhmän osallistujien kokemuksista. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on tarkastella ryhmätoiminnan merkityksiä ryhmään osallistujille. Saatua tietoa voidaan jatkossa hyödyntää Silmukka-ryhmän ja muiden vastaavien ryhmien toiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyötä varten on tarkoitus haastatella teitä ryhmäläisiä liittyen Silmukka-ryhmään osallistumisesta. Haastattelut toteutetaan alustavan aikataulun mukaan marras-joulukuussa 2015. Haastattelussa on tarkoitus selvittää Silmukka-ryhmän merkityksiä osallistujille. Haastattelut kestävät kukin noin puolituntia ja ne nauhoitetaan. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Haastateltavat esiintyvät valmiissa opinnäytetyössä nimettömänä. Haastateltavien henkilöllisyys ei tule ilmi missään vaiheessa, eivätkä henkilöt ole tunnistettavissa vastauksensa perusteella opinnäytetyöstä. Haastatteluaineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja ainoastaan opinnäytetyössäni. Haastatteluaineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Valmis työ on nähtävissä internetissä Theseus-opinnäytetyötietokannassa, josta se on vapaasti luettavissa.

Yhteistyöterveisin,

Riina Antinoja,

sosionomi-diakoni -opiskelija

LIITE 2: Tietoja tutkimukseen osallistumisesta

TIETOJA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

- Opinnäytetyö, jota varten tutkimus tehdään: Ryhmätoiminnan merkitys Oulun Tuomiokirkon Silmukka-ryhmän osallistujille (alustava nimi)
- Opinnäytetyön tekijä: Riina Antinoja
- Oppilaitos: Diakonia-ammattikorkeakoulu, Oulu.
- Tutkimuksen tarkoitus
- Tutkimukseen osallistuminen vapaaehtoista
- Keskeyttää voi milloin tahansa, kysymyksiin ei ole pakko vastata
- Henkilöllisyys jää vain tutkijan tietoon
- Aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua
- Suostumus siihen, että haastattelu nauhoitetaan
- Antamia tietoja saa käyttää kyseisen opinnäytetyön tekemiseen
- Valmis opinnäytetyö julkaistaan pdf-muodossa ammattikorkeakoulujen yhteisessä Theseus-opinnäytetyötietokannassa.
- Valmis työ toimitetaan paperiversiona Diakonia-ammattikorkeakoulun kirjastoon, opinnäytetyön ohjaajalle, opinnäytetyön tarkastajalle ja Oulun Tuomiokirkolle.

LIITE 3: Teemahaastattelun runko

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

TAUSTATIEDOT:

- Omia taustatietoja vapaasti.
- Päätyminen Silmukkaan. Miten on päätyneet Silmukkaan? Mistä sai tietää ryhmästä?
- Käyntikerrat. Milloin on käynyt ensimmäisen kerran? Miksi? Helppoa/vaikeaa?
- Käyntimäärät. Kuinka usein käy tällä hetkellä?
- Käykö myös kesällä? Onko enemmän tarvetta käydä jonakin tiettyä vuodenaikana?

YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS:

- Yksin/yhdessä tuleminen.
- Uudet/vanhat ystävät ja tuttavat. Tapaaminen ryhmän ulkopuolella. Onko saanut uusia ystäviä Silmukan kautta? Tapaako heitä myös ryhmän ulkopuolella?
- Motivoinnija ryhmässä. Mikä motivoi käymään ryhmässä? Miksi?
- Mitä muuta ryhmässä tehdään käsitöiden lisäksi?
- Tila, tunnelma. Minkälainen tunnelma ryhmässä on? Millä mielellä itse osallistuu?
- Henkilökohtainen tarve/apu. Onko saanut apua johonkin henkilökohtaiseen ongelmaan Silmukan kautta? Millaista?
- Vertaistuen mahdollisuus. Onko saanut vertaistukea Silmukasta? Millaista? Entä muualta?

HENGELLISYYS JA VOIMAANTUMINEN:

- Oma hengellisyys vapaasti. Mistä asioista oma hengellisyys koostuu?
- Ryhmän hengellisyys. Millä tavalla hengellisyys näkyy ryhmässä?
- Hartauden merkitys. Mikä merkitys aloitushartaudella on? Minkälaisia ajatuksia ja tuntemuksia juuri tämän päivän hartaus herätti? Miksi?
- Hengellinen tuki/apu. Sielunhoito. Onko saanut hengellistä tukea Silmukasta? Millaista?

- Hengellisyys ryhmän ulkopuolella. Harjoittaako hengellisyyttä muualla kuin Silmukassa? Missä? Kuinka usein? Miten se eroaa Silmukasta saatavasta hengellisyydestä?
- Seurakunnan merkitys toiminnan järjestäjänä. Millainen merkitys ja vaikutus seurakunnalla on järjestäjätahona?
- Hengellisten asioiden keskusteleminen, sielunhoito. Onko keskusteltu hengellisistä asioista? Mikä merkitys niillä on?
- Ohjaajan merkitys, tehtävä, tarkoitus. Mikä merkitys ohjaajalla on hengellisyyden kannalta?
- Ryhmästä saatava hengellisyys. Millainen merkitys ryhmästä saatavalla hengellisyydellä on?

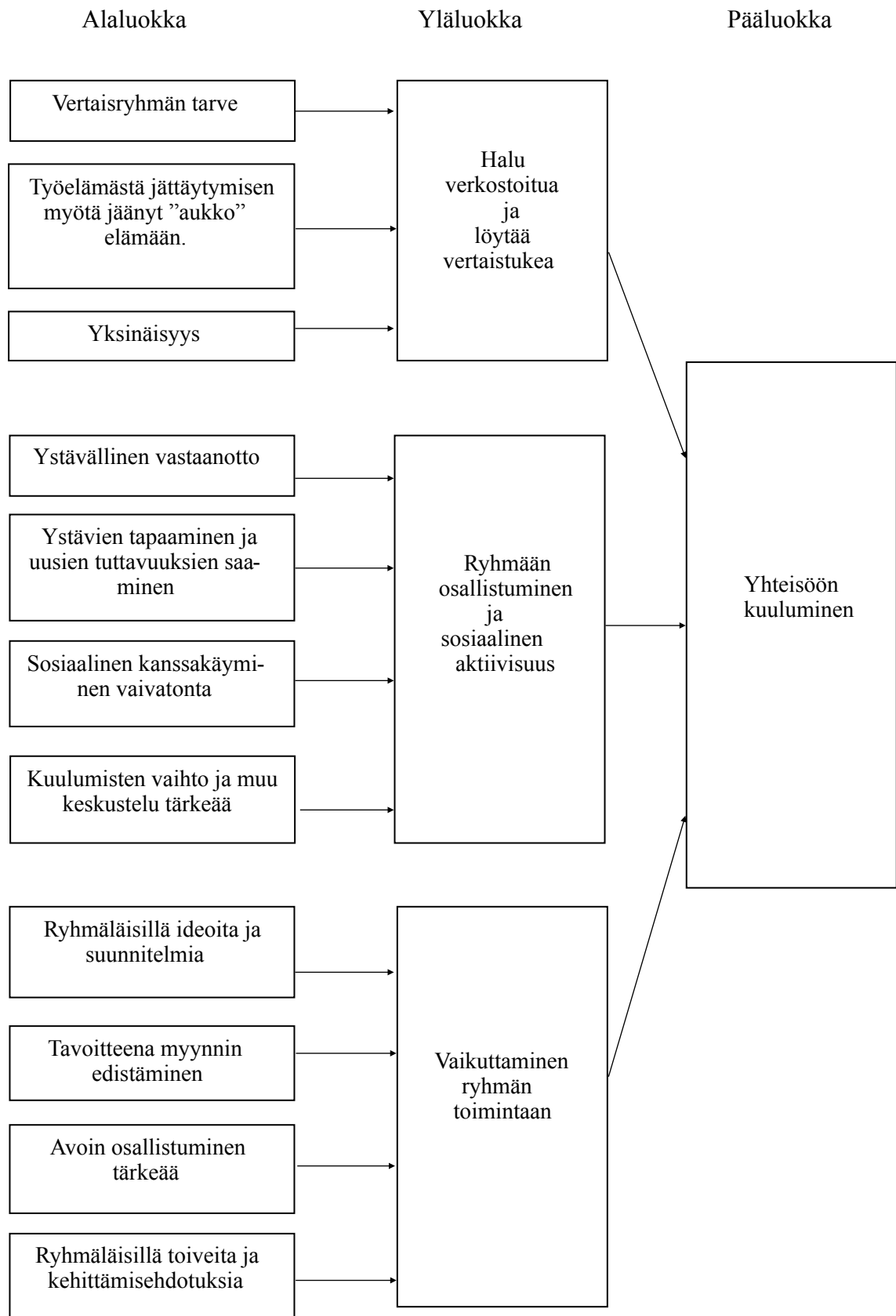
VERKOSTOITUMINEN:

- Sosiaalinen verkosto. Minkälainen oma sosiaalinen verkosto on? Ryhmässä/ryhmän ulkopuolella?
- Ryhmän merkitys verkostoon. Millainen merkitys Silmukan osallistujilla on omaan sosiaaliseen verkostoon?
- Muu ryhmätoiminta. Osallistuuko muuhun ryhmätoimintaan? Mihin? Kuinka usein?
- Sitoutuneisuus. Kuinka sitoutunut on toimintaan? Haluaako olla?
- Järjestäjätahon merkitys. Onko seurakunnalla merkitystä toiminnan järjestäjänä? Seurakunnan verkostolla?
- Lähetystyön merkitys. Mitä lähetystyön tukeminen merkitsee?

KEHITTÄMINEN:

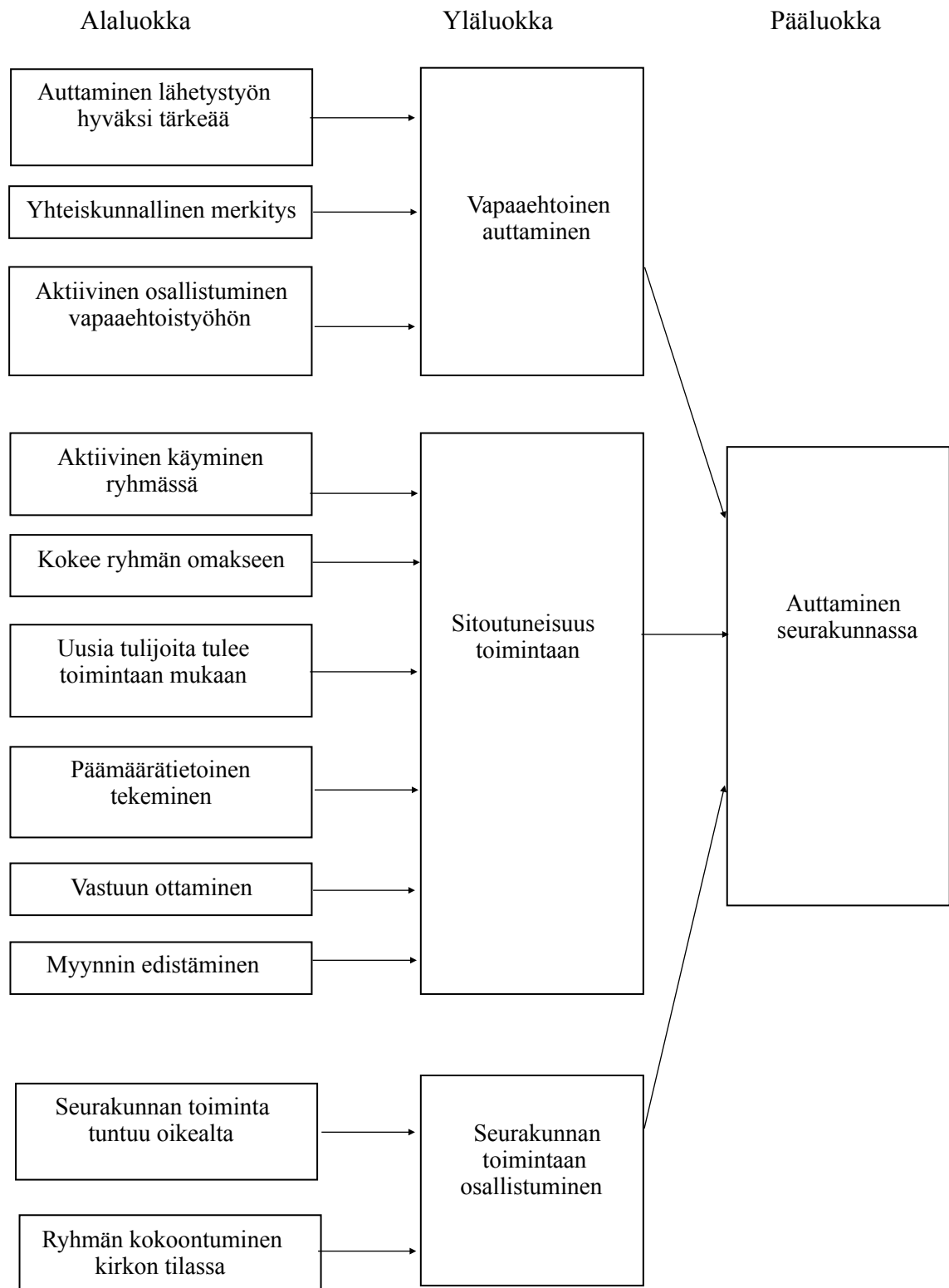
- Tyytyväisyys/tyytymättömyys. Onko tyytyväinen Silmukan tämän hetkiseen toimintaan? Mihin ei ole tyytyväinen? Miksi?
- Vaikutusmahdollisuudet. Onko mahdollisuutta vaikuttaa?
- Osallistujamäärä. Onko osallistujien määrä sopiva? Kaipaako lisää tekijöitä/kävijöitä?
- Kehittämisehdotuksia. Millä tavalla toimintaa voitaisiin kehittää? Myyntiä parantaa?
- Ryhmän merkitys/tärkeys. Kuinka tärkeä Silmukka-ryhmä on tällä hetkellä elämässä? Kolme tärkeintä syytä, joiden vuoksi käy Silmukassa?

LIITE 4: Analyysirunko: Yhteisöön kuuluminen

LIITE 5: Analyysirunko: Auttaminen seurakunnassa

LIITE 6: Analyysirunko: Hengellisyyden merkitys

